

Μετανάστες της Γραβιάς στην Αμερική

(τις δύο πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα)

του **Κωνσταντίνου Μπαλωμένου**
φυσικού - καθηγητή

ΛΑΜΙΑ 2009

Μετανάστες της Γραβιάς στην Αμερική

(τις δύο πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα)

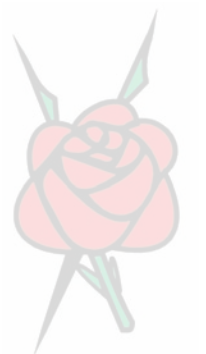

του Κωνσταντίνου Μπαλωμένου
φυσικού - καθηγητή

Εξώφυλλο: *Ο μετανάστης Αλέξανδρος Καράνιζαλης στην Αμερική*
Οπισθόφυλλο: *Η Γραβιά σήμερα (2008)*

Εκτύπωση: ΛΑΜΙΑΚΟΣ ΤΥΠΟΣ Α.Ε.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Προλεγόμενα	σελ. 7
1. Η κατάσταση στην πατρίδα - Η απόφαση μετανάστευσης	9
2. Το ταξίδι - η άφιξη	11
3. Προορισμοί - τόποι εργασίας	13
4. Η ζωή του μετανάστη στην Αμερική	17
5. Πίνακας μεταναστών της Γραβιάς στις ΗΠΑ	19
6. Μεταναστευτικό χρονικό της Γραβιάς	22
7. Η τύχη των μεταναστών της Γραβιάς	38
Βιβλιογραφία	47

Προλεγόμενα

Η Γραβιά ήταν η ιδιαίτερη παιρίδα του πατέρα μου Αθανασίου Κων. Μπαλωμένου (1918-2003). Έμμεσα, (εφόσον έζησα στη Λαμία) γνώρισα τους ανθρώπους της μέσα από τις διηγήσεις του, από το - σχετικά μικρό - αριθμό επισκέψεων στο χωριό, αλλά κυρίως μέσα από την καταγραφή των ονομάτων-επαγγελματίων των κατοίκων της, στη δεκαετία του '30. Η εργασία αυτή με τίτλο «Η Γραβιά της δεκαετίας του '30» δημοσιεύτηκε στα «ΦΩΚΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ» τεύχη 9-11, σελ. 168-186, Άμφισσα 2000-03. Σ' αυτήν έγινε αναφορά σε καμιά δεκαριά μετανάστες που πήγαν στην Αμερική. Αυτή ήταν η αφορμή για την παρούσα εργασία.

Με τις δυνατότητες του Διαδικτύου και από το εξαιρετικό αμερικανικό αρχείο μετανάστευσης του νησιού Έλλις (EllisIsland), μετά από πολύωρη αναζήτηση και πολυήμερη ενασχόληση, βρέθηκε ένας σχετικά μεγάλος αριθμός 80 περίπου μεταναστών. Όλοι αυτοί δήλωναν τη Γραβιά, ως τόπο γέννησης και καταγωγής. Είχα αμφιβολίες ως προς κάποια ονόματα που δεν προέρχονταν από τη Γραβιά. Η βοήθεια του κ. Παναγιώτη Κοντογιάννη, συνταξιούχου ΕΛΤΑ, που γεννήθηκε και ζει με την οικογένειά του στη Γραβιά, ήταν σημαντική έως ανεκτίμητη. Η εξαιρετική μνήμη του, αλλά και η αναζήτηση πληροφοριών σε (δυστυχώς λίγους) απογόνους των μεταναστών, στη Γραβιά, με βοήθησε να διασταυρώσω τα ονόματα και τα άλλα στοιχεία όσων είναι πραγματικά Γραβίσιτοι, από τους άλλους που δήλωσαν τη Γραβιά ως τόπο προέλευσης, αλλά κατάγονταν από γειτονικά χωριά. Τον ευχαριστώ για την μεγάλη βοήθειά του προσδοκώντας τη συνεργασία του σε άλλη μελλοντική εργασία, που θα αφορά πάλι τη Γραβιά.

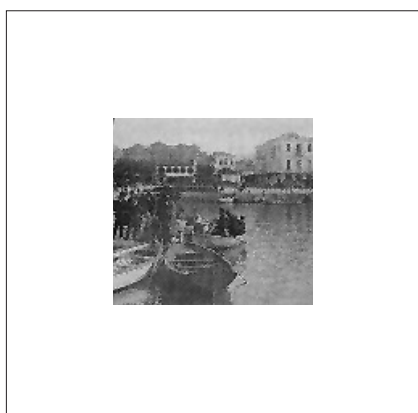
Οφείλω επίσης να ευχαριστήσω τον 95χρονο, αλλά αειθαλή στη μνήμη κ. Ανδρέα Κρέμαστο, γιο του Ευθυμίου Κρέμαστου μετανάστη της Γραβιάς στην Αμερική, που διαφώτισε αρκετά σημεία της προσπάθειας αυτής. Επίσης ευχαριστώ τον Αλέκο Ιωάν. Καράντζαλη για την άδεια να δημοσιεύσω τις φωτογραφίες των Ιωάννου Καράντζαλη και Αλέξανδρου (Τσαπρούνη) Καράντζαλη συγγενών του και μεταναστών στην Αμερική.

Η προσπάθεια αυτή θέλει να τιμήσει τους ανθρώπους της Γραβιάς, για την τόλμη και την απόφαση να φύγουν στα ξένα (μερικοί να μην ξαναδούν τον τόπο τους), θυσιάζοντας τα καλύτερά τους χρόνια για να ζήσει η γονική οικογένεια και οι ίδιοι καλύτερα.

Μετά από έναν αιώνα, η προσπάθεια αυτή αποτείνεται στο θυμικό όσων έζησαν ή έχουν εικόνες από τα χρόνια της μετανάστευσης στην Αμερική. Είναι όμως μια αναγκαία κατάθεση μνήμης για τους νεότερους, στους οποίους και αφιερώνεται.

Ευχαριστώ το φιλόλογο-καθηγητή κ. Σεραφ. Κακούρα για τις υποδείξεις του.

K. A. M.

1. Η κατάσταση στην πατρίδα - Η απόφαση μετανάστευσης

Στις αρχές του 20ού αιώνα η Γραβιά ήταν μια ανθούσα κωμόπολη με 200 και πλέον οικογένειες και πληθυσμό 800-1000 κατοίκους. Ήταν η έδρα¹ του Δήμου Δωριέων Παρνασσίδας. Η ζωή των κατοίκων και η οικονομία της περιοχής στηριζόταν στη γεωργία και στην κτηνοτροφία. Η έκταση του πεδινού της τμήματος ήταν σχετικά περιορισμένη, εφόσον τμήματά της ανήκαν σε γειτονικές κοινότητες όπως Καστέλλια, Βάριανη, Μπράλλο, κ.ά. Την καλλιεργούσαν με δημητριακά και είχαν αρκετά αμπέλια. Η κτηνοτροφία ήταν πολύ αναπτυγμένη σε αριθμό αιγοπροβάτων, με ελάχιστα βοοειδή.

Μικροί κήποι με τα απαραίτητα λαχανικά, λίγα οικόσιμα ζώα και τουλάχιστον ένα μεταφορικό ζώο (όνος, μουλάρι, άλογο) εξασφάλιζαν τη σχετική αυτονομία του σπιτιού και κάλυπταν τις ανάγκες για φαγητό, μετακινήσεις και μεταφορές.

Οι μεγαλύτεροι στην ηλικία κάτοικοι ήταν στην πλειοψηφία τους αναλφάβητοι (κυρίως οι γυναίκες), όπως και κάποια από τα παιδιά τους. Οι γυναίκες είχαν το μεγάλο φορτίο τόσο του σπιτιού και των παιδιών όσο και των αγροτικών εργασιών. Τα παιδιά βοηθούσαν στη φύλαξη των ζώων. Τα οικονομικά των σπιτιών ελάχιστα. Η αγορά των απαραίτητων απ το μακάλι γινόταν για κάποιους με πίστωση. Η σπορά των δημητριακών απαιτούσε χρήματα που πολλές φορές ήταν δανεικά. Η τοκογλυφία αποτελούσε τη λύση ανάγκης και τα χρήματα αυτών των δανείων δίνονταν με υποθήκη κάποιου ακινήτου (συνήθως κτήματος).

Κάποιοι άκουσαν από άλλους τον ωραιοποιημένο μύθο της «γης της επαγγελίας». Ήταν το αμερικάνικο όνειρο. Για έναν τόπο μακρινό, που έχει δουλειές, που κερδίζουν πολλά λεφτά και ζουν καλύτερα. Ελάχιστα στην αρχή αλλά τολμηροί, αποφάσισαν να φύγουν. Η μεγάλη ανάγκη της φτώχειας² που ζούσαν ξεπέρασε το φόβο του μακρινού, άγνωστου και επικίνδунου ταξιδιού.

Για τα απαραίτητα ναύλα³ (εισιτήριο και λοιπά έξοδα του ταξιδιού) πούλησαν ένα ζώο (γίδα, μοσχάρι) ή ένα μικρό χωράφι. Άλλοι δανείστηκαν χρήματα, με την υπόσχεση να επιστραφούν απ την οικογένεια του μετανάστη τον άλλο χρόνο.

Έτσι έφυγαν, από τους πρώτους ο Κωνσταντίνος και Ευθύμιος Μακαρέζος, ο Ευθύμιος και Κωνσταντίνος Αντιπάτης και ο Γουλιάμος Γουλιάμου από το 1906. Μαζί τους έφυγαν και άλλοι από γειτονικά χωριά. Πήγαν στην Αμερική⁴ κι έδωσαν διέξοδο στην ανέχεια, επιρρόπωντας και υλοποιώντας το όνειρο μιας καλύτερης ζωής, αλλά ταυτόχρονα αποτέλεσαν και το παράδειγμα για τους επόμενους.

Μερικά στατιστικά στοιχεία για τους μετανάστες της Γραβιάς:

¹ Ήταν έδρα του τέως Δήμου Δωριέων από το έτος 1842 (Β.Δ της 14/26-2-1842) μέχρι το έτος 1912, που έγινε Κοινότητα.

² Στους παράγοντες που ώθησαν προς την υπερπόντια μετανάστευση, σημαντική θέση δίπλα στις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες κατείχαν και οι πολιτικές συνθήκες. Η εμπόλεμη κατάσταση, αλλά και οι πολιτικές εκτροπές και ανωμαλίες γίνονταν πρόξενοι μεγάλων πληθυσμιακών μετακινήσεων. Η ανυποταξία στο στρατό τις δύο δεκαετίες 1890-1910 ήταν σημαντική. Αποτέλεσε (για τις τότε κυβερνήσεις) μια επιθυμητή εκτόνωση και διέξοδο από το μεγάλο πρόβλημα της ληστείας.

³ Κυμαίνονταν από 100 μέχρι 400 δραχ. σε αξία της εποχής εκείνης. Με τον ανταγωνισμό των εταιρειών και με το μεγάλο αριθμό μεταναστών σε κάθε ταξίδι (1.000-1.500 άτομα), το ταξίδι έφτασε να κοστίζει 60 δραχμές. Πάντως ήταν σημαντικό ποσό για τα χρόνια εκείνα.

⁴ Όταν λέμε Αμερική εννοούμε τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (ΗΠΑ).

Τα αριθμητικά στοιχεία που προέκυψαν για τη Γραβιά επιβεβαίωσαν το πανελλαδικό ποσοστό 8% που μετανάστευσε στην Αμερική στις αρχές του 20ού αι.

Από τους 65 μετανάστες της Γραβιάς που συνολικά καταγράφηκαν (σε 69 ταξίδια), οι 38 έφυγαν την περίοδο⁵ 1910-12. Μόνο στο έτος 1912 έφυγαν 18 μετανάστες, δηλ. το περίπου του συνόλου.

Ήταν όλοι άνδρες (εκτός από ένα 10χρονο παιδί). Κυριαρχούν οι πιο παραγωγικές ηλικίες των 21-30 ετών με 29 μετανάστες. Ακολουθούν οι ηλικίες κάτω των 20 ετών με 20 μετανάστες. Σε δεκαετίες ηλικιών, οι αντίστοιχοι αριθμοί των μεταναστών της Γραβιάς δίνονται στο διπλανό πίνακα 1.

ηλικίες	αριθμ.
κάτω των 21	20
21-30	29
31-40	16
άνω των 40	-
Σύνολο	65

Πίνακας 1

Οι ηλικίες των αριθμητικά περισσότερων μεταναστών της Γραβιάς κατά ηλικία δίνονται στον επόμενο πίνακα 2. Μικρότερος μετανάστης ήταν ο μαθητής Ιωάννης⁶ Κων. Αντιπάτης, 10 ετών. Από τους εργάτες, μικρότερος (17 ετών) ήταν ο Αθανάσιος Λαλάς (που έφυγε το έτος 1914), ενώ σε μεγαλύτερη απ όλους ηλικία, 45 ετών, ήταν ο Δήμος Μανανάς (στο δεύτερο ταξίδι του, το έτος 1920).

έτη	αριθμ.
20	12
25	11
19	9
24	6

Πίνακας 2

Οι περισσότεροι μετανάστες της Γραβιάς ήταν ανύπαντροι. Συγκεκριμένα από τους 65 μετανάστες που καταγράφηκαν, οι 39 ήταν ανύπαντροι (ποσοστό 60%) και οι υπόλοιποι 26 ήταν παντρεμένοι (ποσοστό 40%).

Πολλαπλά (περισσότερα από ένα) ταξίδια έκαναν 5 άτομα. Μας είναι γνωστά τα επόμενα άτομα (ίσως υπάρχουν κι άλλα, που δεν μας είναι γνωστά):

α. Κωνσταντίνος Αντιπάτης : Το 1906 έγινε το α΄ ταξίδι) και το 1920 το β΄ ταξίδι μαζί με το μικρό γιο του Ιωάννη (10 χρονών).

β. Παναγιώτης Γ. Αντιπάτης : Το 1907 έγινε το α΄ ταξίδι και το 1911 το β΄ ταξίδι.

γ. Ευθύμιος Κρέμαστος : Το 1910 έγινε το α΄ ταξίδι, το 1920 έγινε το β΄ ταξίδι και το 1926 το γ΄ ταξίδι.

δ. Θεόδωρος Βλάχος : Το Μάρτιο 1912 έγινε το α΄ ταξίδι και το Μάρτιο 1914 το β΄ ταξίδι.

ε. Ηλίας Μπαλωμένος : Το Μάρτιο 1912 έγινε το α΄ ταξίδι, και το Μάιο 1914 το β΄ ταξίδι.

ζ. Περικλής Μπαλωμένος : Το 1912 έγινε το α΄ ταξίδι) και το Μάιο 1914 το β΄ ταξίδι.

η. Δήμος Μανανάς : Το 1912 έγινε το α΄ ταξίδι, το 1920 έγινε το β΄ ταξίδι.

⁵ Την εικοσαετία 1900-1920 ο μεταναστευτικός πυρετός θα κορυφωθεί και η Ελλάδα θα χάσει το 8% του συνολικού της πληθυσμού. Τότε 25.000 άνθρωποι περίπου εγκατέλειψαν ετησίως την Ελλάδα.

⁶ Τη μητέρα του την έλεξαν Αλεξάνδρα. Ο πατέρας του Κωνσταντίνος Αντιπάτης (1877- ;), πήγε στην Αμερική για πρώτη φορά το 1906 και για δεύτερη φορά το 1920, παίρνοντας μαζί και το 10χρονο γιο του. Πήγαν στο Χάβερνχιλ της Μασαχουσέτης.

2. Τα πλοία - Το ταξίδι – Η άφιξη

α. Τα πλοία

Τα ταξίδια γίνονταν με αιμόπλοια, που ανήκαν σε ελληνικές ή σε ξένες εταιρείες. Μεγάλη ξένη εταιρεία ήταν η Austro-Americana Line⁷, με μεγάλα υπερωκεάνια, όπως τα: Alice, Giulia, Kaiser Franz Josef I, Laura, Martha Washington. Οι άλλες ξένες εταιρείες ήταν μικρότερες.

Ελληνικές αιμοπλοϊκές εταιρείες δημιουργήθηκαν από το έτος 1907, στη γραμμή Ελλάδα-Αμερική. Πρώτες εταιρείες ήταν: “Μωραΐτης” (1907-1908) και “Υπερωκεάνιος Ελληνική Αιμοπλοΐα” (1910-1912), που χρεοκόπησαν. Αντίθετα, η “Εθνική Αιμοπλοΐα της Ελλάδος” των αδελφών Εμπειρικού κυριάρχησε στο χώρο των υπερωκεανίων για 30 χρόνια (1908-1937), με πλοία όπως : Themistocles, Patris, Macedonia, Ioannina, Thessaloniki, κ.ά.

Η αναχώρηση του πλοίου για την Αμερική

Από διαφήμιση σε εφημερίδα της Λαμίας (1908)

Τα ελληνικής πλοιοκτησίας αιμόπλοια έπαιρναν επιβάτες από τη Θεσσαλονίκη, τον Πειραιά, την Καλαμάτα, την Πάτρα με τελικό προορισμό τη Νέα Υόρκη. Ήταν μικρής χωρητικότητας 5-6 χιλιάδων κόρων και μετέφεραν 1.200 περίπου επιβάτες. Τα μεγάλα ξένα αιμόπλοια της υπερατλαντικής γραμμής Μεσόγειος-Νέα Υόρκη έπαιρναν επιβάτες (κυρίως μετανάστες) από πολλά λιμάνια της Μεσογείου. Αυτά τα πλοία ήταν συνήθως μεγαλύτερα για μεταφορά πλέον των 1.500 επιβατών (τα πιο μεγάλα μετέφεραν 2.000 επιβάτες).

Άλλη επιλογή ταξιδιού των μεταναστών ήταν να περάσουν από την Πάτρα στη Νάπολη της Ιταλίας. Από κει έπαιρναν άλλο αιμόπλοιο (ξένης εταιρείας) κι έφταναν στην Αμερική. Τέτοια πλοία ήταν : Sicilian Prince, Calabria, Re d' Italia, Taormina, San Guglielmo, κ.ά.

Η επιλογή του πλοίου δεν είχε ιδιαίτερη σημασία για το μετανάστη εκτός από το κόστος

⁷ Αντιπρόσωπος για τη Φθιώτιδα ήταν ο Αθανάσιος Γιαννούκος, με γραφείο στην οδό Ρήγα Φεραίου στη Λαμία.

του ειοιτηρίου. Πυκνότερη κίνηση είχαν τα ξένης ιδιοκτησίας αιμόπλοια εφόσον ήταν αριθμητικά περισσότερα. Οι περισσότεροι μετανάστες της Γραβιάς (12) ταξίδεψαν από την Πάτρα με το πλοίο “Martha Washington”.

Σε ένα ταξίδι έφυγαν 10 μετανάστες με το πλοίο “Konig Albert” από το ιταλικό λιμάνι της Νάπολι. Από το ίδιο λιμάνι έφυγαν 3 άτομα συνολικά με το πλοίο “ Taormina”.

Από την Πάτρα ταξίδεψαν με το πλοίο “Laura” συνολικά 7 άτομα. Μετα ελληνικής ιδιοκτησίας πλοία “Themistocles” και “ Patris” έφυγαν 7 και 5 άτομα αντίστοιχα, κλπ.

Β. Το ταξίδι - η άφιξη

Οι μετανάστες από τη Γραβιά πήγαιναν στην Πάτρα (ελάχιστοι έφυγαν απ’ τον Πειραιά) κι έπαιρναν το πλοίο για την Αμερική ή μέσω Ιταλίας (από τη Νάπολη), απ’ όπου έπαιρναν άλλο πλοίο για τον ίδιο τελικό προορισμό. Σε πλοία των 5-6 χιλιάδων κόρων, οι 1.000-1.300 επιβάτες της 3ης θέσης (οι μετανάστες) στοιβάζονταν σε πολύ στενούς χώρους, κάτω απ’ το κατάστρωμα. Σε κρεβάτι-κουκέτα περνούσαν αναγκαστικά όλες τις ώρες και μέρες, λόγω του συνωστισμού. Η πολυκοσμία, η ανύπαρκτη καθαριότητα (η ατομική και των χώρων), η ναυτία, το κρύο και η κακή ποιότητα του φαγητού ήταν, για τις 20 περίπου μέρες ταξιδιού, ένα μαρτύριο που το υπέμεναν αναγκαστικά.

Φτάνοντας στο λιμάνι της Νέας Υόρκης, περνούσαν όλοι από υγειονομικό έλεγχο επάνω στο πλοίο. Μετά κατέβαιναν και μαζί με τις αποσκευές τους περίμεναν στη σειρά για την καταγραφή και τον τελικό έλεγχο της υπηρεσίας Μετανάστευσης, στο κτίριο του Ellis Island (νησιού Έλλις), που οι Έλληνες το έλεγαν «Κατσιγγάρι».

Οι άρρωστοι, όσοι είχαν κάποια καταδική (κλοπή ή έγκλημα), όσοι δεν είχαν συγγενείς ή φίλους στην Αμερική κι όσοι δεν είχαν λίγα χρήματα για ειοιτήριο στον τόπο προορισμού, υποχρεωτικά επέστρεφαν στο πλοίο για επαναπαιρισμό.

Λιμάνι της Πάτρας, αρχές του 20ού αιώνα. Μετανάστες περιμένουν να επιβιβαστούν στο πλοίο που θα τους μεταφέρει σε κάποια υπερπόντια χώρα υποδοχής. Φωτ.: Αρχείο ΕΛΙΑ.

Άφιξη των μεταναστών στην Αμερική

Οι νεοαφιχθέντες έμεναν για λίγο στη Νέα Υόρκη⁸ (η πρώτη εικόνα της Αμερικής). Ήταν όμως ακριβή πόλη⁹ και αναγκαστικά έφευγαν σύντομα για τον τελικό προορισμό τους.

Οι προορισμοί (τα αναλυτικά στοιχεία δίνονται σε χωριστή ενότητα) ήταν τρεις :

(α) Οι Δυτικές Πολιτείες, για εργασία σε ορυχεία, σιδηροδρόμους, υλοτομία, κλπ. Αρκετοί μετανάστες της Γραβιάς βρέθηκαν και εργάστηκαν στο Μπέλλινχαμ, Χόκβιαμ και Ρέιμοντ (στην πολιτεία Ουάσιγκτον).

(β) Οι βιομηχανικές περιοχές και πόλεις με εργοστάσια υφασμάτων, παπουτσιών, κ.ά. Τέτοιες ήταν : Χάβερχιλ, Σπρίνγκφιλντ, Βοσιώνη, (περιοχή Μασαχουσέτης) κλπ.

(γ) Οι μεγάλες πόλεις του βορρά με αναπτυγμένη βιομηχανία όπως το Σικάγο, Νιυτρώι, Νέα Υόρκη, κ.ά.

Λιγότεροι πήγαν σε αγροτικές κυρίως πολιτείες (μετά έγιναν και βιομηχανίες), όπως το Ντάβενपोर्ट (Αϊόβα), το Ποκατέλλο (Αϊντάχο), ή προς το νότο.

3. Προορισμοί - Τόποι εργασίας

Μετά τον έλεγχο της υπηρεσίας Μετανάστευσης, οι άνθρωποι της Γραβιάς έφευγαν για τον τόπο τελικού προορισμού, με σκοπό την εγκατάσταση και την εύρεση εργασίας. Με επιτολές είχαν από πριν συνεννοηθεί πού και πώς θα φτάσουν στον τόπο, όπου τους περίμενε ο συγγενής, συμπατριώτης ή φίλος τους. Οι πρωτοπόροι επέλεξαν τον τόπο εργασίας τους με τον ίδιο τρόπο (μέσω κάποιου γνωστού ή συγγενή) ή τυχαία. Για τους κυριότερους τελικούς προορισμούς και τους ανθρώπους της Γραβιάς που βρέθηκαν εκεί θα δοθεί ένα σύντομο χρονικό. Συγκεκριμένα :

Στο **Σικάγο**¹⁰ : Ήρθε και εγκαταστάθηκε πρώτος ο Γουλιάμος Ι. Γουλιάμου, την περίοδο 1906-1907, αλλάζοντας τον τόπο αρχικού προορισμού του, που ήταν το Χάβερχιλ της Μασαχουσέτης (όπου είχε πρωτοπάει το 1906). Εκεί τον συνάντησε ο Γεώργιος Γουλιάμου, που έφτασε το έτος 1907. Προστέθηκε ο Παναγιώτης Γουλιάμος, ενώ το έτος 1909 ήρθε από τη Γραβιά και ο Ιωάννης Γουλιάμου.

Το 1910 ήρθε στο Σικάγο ο Ευθύμιος Κρέμαστος¹¹. Το 1911 ακολούθησαν ο Ιωάννης Κα-

⁸ Στις αρχές του 20ου αιώνα περίπου ένας στους επτά μετανάστες παρέμενε στη Νέα Υόρκη, που είχε το 1910 πάνω από 12.000 Έλληνες. Οι υπόλοιποι συνέχιζαν την πορεία τους στην τεράστια αμερικανική ενδοχώρα.

⁹ «Ο βίος εν Νέα Υόρκη είναι αρκούτως πολυδάπανος. Αν ο μετανάστης μείνει ημέρας τινάς άεργος ενταύθα και δεν έχει συγγενείς ή φίλους, οι οποίοι να δαπανώσι δι' αυτόν, οφείλει να υπολογίζει εν τουλάχιστον δολ-λάριον καθ' ημέραν δια τροφήν και κατοικίαν, ήτοι πέντε περίπου φράγκα. Και ταύτα αν τρώγει εις τα ελληνικά μικροεπιαιτήρια και αποφεύγει τα ποτά και τα κεράσματα. Οιονδήποτε ποιόν στοιχίζει το ολιγότερον 5 σεντς, ήτοι 25 λεπτά. Καλόν είναι ο μετανάστης να προσπαθεί να μη μείνει μακρόν χρόνον εν Νέα Υόρκη, αλλά να διευθύνεται εις το εσωτερικόν. [Από τον «Οδηγόν του Μετανάστου», 1910].

¹⁰ **Σικάγο**: Ιδρύθηκε το 1833. Το 1871 από μεγάλη πυρκαγιά κάηκε το 1/3 της πόλης. Από 1 εκατομ. κατοίκους το 1890, πέρασε τα 3 εκατομ. κατοίκους το 1920. Έγινε γρήγορα ένα από τα μεγαλύτερα διαμετακομιστικά κέντρα της βόρειας Αμερικής και στο βιομηχανικό και οικονομικό κέντρο των Μεσοδυτικών Πολιτειών. Πολυεθνική πόλη με διάφορες εθνότητες. Η ελληνική κοινότητα της πόλης βρίσκεται κυρίως κατά μήκος της οδού Χάλστονι (Halsted street) δυικά από το κέντρο της πόλης.

Σήμερα το Σικάγο είναι η μεγαλύτερη πόλη στην πολιτεία του Ιλλινόις και η 3η μεγαλύτερη από άποψη πληθυσμού στις ΗΠΑ. Ο πληθυσμός της (το 2005) ήταν 2.842.518 κάτοικοι.

¹¹ Παρέμεινε δύο χρόνια μέχρι το 1912, που επέστρεψε στην Ελλάδα (στη Γραβιά). Το 1920 έφυγε για 2η φορά κι έμεινε 4 χρόνια. Πήγε στην Πενσιλβάνια, μαζί με τον Περικλή Μπαλωμένο, όπου δούλεψε ως βιομηχανικός εργάτης. Το 1926 έφυγε για 3η φορά στην Αμερική κι έμεινε εκεί 28 χρόνια. Επέστρεψε το 1954 σε ηλικία 69 χρόνων!

τοίμπρας, ο Νικόλαος Μανανάς και ο Γεώργιος Ντούλας. Το 1912 προστέθηκαν οι : Δήμος Μανανάς, Θεόδ. Βλάχος και Κων. Γιαννόπουλος. Το 1914 έφτασαν οι Βασιλείος και Γεώργιος Καράντζαλης.

Συνολικά 12 και πλέον άνθρωποι της Γραβιάς εγκαταστάθηκαν και εργάστηκαν στο Σικάγο.

Στο **Ντάβενपोर्ट**¹² της Αϊόβα : Ήρθαν μαζί και εγκαταστάθηκαν το 1907, οι Ευθύμιος Λαλάς και Σταμάτης Σταματέλος¹³. Δεν ακολούθησαν άλλοι.

Στο **Χόκβιαμ**¹⁴ (Hoquiam) της πολιτείας Ουάσιγκτον: Προηγήθηκε ο Ιωάννης Μελισσάρης που ήρθε το έτος 1907. Ακολούθησαν το 1911 οι: Παναγιώτης Αντιπάτης, Νικόλαος Αντωνίου, Ανδρέας Κουτροζής, Ευθύμιος Κουτροζής και Αθανάσιος Μανανάς. Συνάντησαν εκεί τους συγγενείς τους Δημήτριο Γεωργίου¹⁵, Αντώνη Γεωργίου και Γεώργιο Μανανά.

Στις αρχές του 1912 προστέθηκαν άλλα τρία μέλη της ευρύτερης οικογένειας (το σόι) Μανανά. Ήταν οι Ζαχαρίας, Ιωάννης και Παναγιώτης Μανανάς. Εκεί συνάντησαν τους Αθανάσιο και Γεώργιο Μανανά, αλλά και τον Αθανάσιο Καμέρα που είχε έρθει από τη Νέα Υόρκη (αρχικό τόπο προορισμού).

Το Μάρτιο του 1912, με την επόμενη ομάδα ήρθαν οι: Γεώργιος Σκένιζος, Ιωάννης Νικ. Τραμπάκλος, Κων/νος Αθ. Τραμπάκλος και συνάντησαν εκεί το Γεώργιο Τραμπάκλο.

Το Μάρτιο του 1914 ήρθαν οι Δημήτριος Δήμ. Μανανάς και Νικόλαος Μαστρογιάννης και συνάντησαν εκεί τον Ιωάννη Δήμ. Μανανά και τον Ιωάννη Μελισσάρη (που ήταν εκεί από το 1907).

Το Μάιο του 1914 έφτασε μεμονωμένα ο Ηλίας Κρανιάς και οι : Αλέξανδρος (ή Τοα-προύνης) Καράντζαλης και Δημήτριος Τραμπάκ(ου)λος, που ήταν και οι τελευταίοι μετανάστες της περιόδου που ερευνά αυτή η εργασία.

Συνολικά ήρθαν και δούλεψαν στον τόπο αυτό περισσότερο από 16 μετανάστες της Γραβιάς.

τόπος	αριθμ.
Χάβερχιλ, Μασαχουσέτη	4
Ντάβενपोर्ट, Αϊόβα	1
Σικάγο, Ιλλινόις	12
Νέα Υόρκη, Ν.Υ.	11
Ποκατέλλο, Αιντάχο	4
Χόκβιαμ, Ουάσιγκτον	16
Μπέλλινχαμ, Ουάσιγκτον	6
Πεόρια, Ιλλινόις	2
Ρέιμοντ, Ουάσιγκτον	3
Χουήλιν, Δυτ. Βιρτζίνια	3
διάφοροι μεμονωμένοι	3
άγνωστος προορισμός	1

¹² Το **Ντάβενपोर्ट** ανήκει στο νομό Scott, στην αμερικανική πολιτεία της Αϊόβα. Είναι μια πόλη, κατά μήκος του ποταμού Μισοισπή (περνάει από την πόλη). Ιδρύθηκε το 1836. Από το 1856 έφτασε η γραμμή του σιδηροδρόμου. Από τη δεκαετία του '20 είχε οικονομική ανάπτυξη και σημαντική οικοδόμηση. Η αγροτική παραγωγή ήταν μεγάλη. Στις μεγάλες βιομηχανικές μονάδες καταγράφονται το εργοστάσιο John Deere (Τζον Ντιρ) με γεωργικά μηχανήματα, το Rock Island Arsenal κρατικό εργοστάσιο όπλων, η εταιρεία Alcoa, ίσως η μεγαλύτερη εταιρεία παραγωγής αλουμινίου στον κόσμο, κ.ά. Ο πληθυσμός της πόλης (το 2007) ήταν 98.359 κάτοικοι.

¹³ Δεν ήταν από τη Γραβιά, όπως δήλωσε, αλλά από τα Καστέλια. Δεν μετρήθηκε στους μετανάστες της Γραβιάς.

¹⁴ **Χόκβιαμ** (Hoquiam, Wa) : Κωμόπολη (από το 1890) της πολιτείας Ουάσιγκτον στα δυτικά των ΗΠΑ. Στην τόπια γλώσσα σημαίνει "πεινασμένη για το ξύλο". Μαζί με τη γειτονική της πόλη Αμπερντίν (Aberdeen, Wa.) μοιράζονται μια κοινή οικονομική ιστορία στην ξυλεία και την εξαγωγή της. Υπάρχουν πολλές βιομηχανίες επεξεργασίας ξύλου. Ο πληθυσμός της (απογραφή 2000) ήταν 9.097 κάτοικοι.

¹⁵ Οι Δημήτριος και Αντώνιος Γεωργίου δεν ήταν από τη Γραβιά, αλλά από τη γειτονική Μαρριολάτα.

Στη **Νέα Υόρκη**¹⁶ : Προηγήθηκαν το Μάρτιο του 1910 οι : Ευστάθιος Μπούγας και Ευθύμιος Μπουσολίτης, που δήλωσαν ότι πηγαίνουν σε φίλους τους.

Ακολούθησε ο Γεώργιος Μανανάς, το έτος 1910. Στο ίδιο έτος, με επόμενο ταξίδι, ήρθε κι εγκαταστάθηκε ο Αθανάσιος Καμέρας. Τον Οκτώβριο του 1910 προστέθηκε ο Δημήτριος Μπούγας, που συνάντησε εκεί το συγγενή του Ευστάθιο Μπούγα.

Το Σεπτέμβριο του 1912 έφτασε ο Ιωάννης Γεωργ. Σπυρόπουλος, δηλώνοντας ως συγγενή στις ΗΠΑ τον αδελφό του Π. Σπυρόπουλο, που ήταν στο Σικάγο!

Τον Ιανουάριο του 1914 ο Χαρίλαος Ντούλας επέλεξε τη Νέα Υόρκη για πρώτη εγκατάσταση, συναντώντας εκεί το Β. Καραμπελα.

Το Φεβρουάριο του 1917, έφτασε εδώ μεμονωμένα ο Ιωάννης Αντωνόπουλος. Ήταν το δεύτερο ταξίδι του στην Αμερική. Την πρώτη φορά ήρθε την περίοδο 1911-12 και εργάστηκε στο Πόρτλαντ.

Τον Οκτώβριο του 1920 έφτασε η τελευταία ομάδα μεταναστών απ' τη Γραβιά. Στη Νέα Υόρκη έμειναν οι : Κωνσταντίνος Αντιπάτης με το γιο του Ιωάννη (ήταν 10 ετών) και ο Δήμος Μανανάς (στο 2ο ταξίδι του), που συνάντησε το γιο του Δημήτριο Μανανά (που είχε έρθει το 1914).

Συνολικά στη Νέα Υόρκη εγκαταστάθηκαν περίπου 9-10 άτομα.

Στο **Ποκατέλλο**¹⁷ (Pocatello) του Αϊντάχο : Είχαν προηγηθεί από το 1900 οι Κωνσταντίνος και Ευθύμιος Μακαρέζος. Το 1910 ήταν ο τόπος προορισμού για τους: Γεώργιο Λαλά και Δημήτριο Μακαρέζο.

Το Μάρτιο του 1914 ήρθε ο Κωνσταντίνος Αντιπάτης. Συνάντησε εκεί το θείο του Χρήστο Αντιπάτη, που είχε έρθει εκεί από το Άμπερλαντ, όπου το 1910 ήταν ο αρχικός προορισμός του.

Μετά, στις 25 Μαρτίου 1914, έφτασε μεμονωμένα ο Ιωάννης Αντιπάτης. Τον περίμενε εκεί ο αδελφός του Χρήστος Αντιπάτης.

Συνολικά, εγκαταστάθηκαν και εργάστηκαν στον τόπο αυτόν, περί τα 6 άτομα.

Στο **Μπέλλινχαμ**¹⁸ (Bellingham) της Ουάσινγκτον : Πρώτος ήρθε το Νοέμβριο του 1911 και εγκαταστάθηκε ο Γεώργιος Ηλ. Τέμπελος. Ακολούθησε ο Γεώργιος Κο(υ)ρμούσης το ίδιο έτος (1911). Το επόμενο έτος (άνοιξη του 1912) ήρθαν ο Αντώνιος Σπυρόπουλος και ο Αθανάσιος Μπούγας, που συνάντησε τον ξάδερφό του Παναγιώτη Μπούγα. Το Σεπτέμβριο του

¹⁶ **Νέα Υόρκη**: Πόλη και Πολιτεία των ΗΠΑ. Εκατομμύρια μετανάστες πέρασαν απ' τη Νέα Υόρκη, όταν ήρθαν στην Αμερική προς το τέλος του 19ου και τις αρχές του 20ού αιώνα. Σε όλο το πρώτο μισό του 20ού αιώνα, η πόλη έγινε παγκόσμιο κέντρο για τη βιομηχανία, το εμπόριο, και την επικοινωνία. Στο λιμάνι της έφταναν τα αιμόπλοια φορτωμένα μετανάστες με όνειρα κι ελπίδα. Μετά τους ελέγχους και την καταγραφή στο Έλλις, έμπαιναν στην πόλη της Νέας Υόρκης. Στις αρχές του 20ου αιώνα περίπου ένας στους επτά μετανάστες παρέμενε στη Νέα Υόρκη, που είχε το 1910 πάνω από 12.000 Έλληνες. Οι υπόλοιποι συνέχιζαν την πορεία τους στην τεράστια αμερικανική ενδοχώρα. Ο πληθυσμός της μητροπολιτικής περιοχής της Νέας Υόρκης είναι 19.750.000 άνθρωποι.

¹⁷ **Το Ποκατέλλο** (Pocatello) ήταν θέση εμπορικών συναλλαγών και το 1834 εξελίχθηκε σε πόλη. Το 1860 με την ανακάλυψη χρυσού στο Αϊντάχο, ήρθε κύμα αμερικανικών αποίκων. Το 1877 επεκτάθηκε το σιδηροδρομικό δίκτυο. Μεταφέρονταν πολλά φορτία και αγαθά. Μετά τους χρυσορύχους, η περιοχική άρχισε να προσελκύει κτηματίες (ranchers) και αγρότες. Από το 1882 έγιναν κατοικίες κι αναπτύχθηκε εμπορικά. Από το 1962 έγινε η μεγαλύτερη πόλη του Αϊντάχο. Πληθυσμός (το έτος 2006) 51.466 κάτοικοι.

¹⁸ **Μπέλλινχαμ** (Bellingham) : πόλη της Πολιτείας Ουάσινγκτον στα δυτικά των ΗΠΑ. Είχε μεγάλη μεταλλεία άνθρακα, απασχολώντας 250 ανθρακωρύχους. Από το 1906 έγιναν εργοστάσια ξυλείας και οικοδομικών υλικών. Έγιναν επενδύσεις στη ναυτιλία, το σιδηρόδρομο, τα μεταλλεία, την κονσερβοποίηση, κ.ά. από εταιρείες όπως η Cornwall, η General Electric Company της Ν. Υόρκης, κλπ. Πληθυσμός (το 2006) ήταν 75.150 κάτοικοι.

¹⁹ **Χάβερχιλ** (Haverhill, Massachusetts) : Άρχισε ως κοινότητα αγροκτημάτων. Από υδραυλική ισχύ λειτουργούσαν

1912 ήρθε ο Δημήτριος Κρανιάς και συνάντησε εκεί τον ξάδερφό του Α. Κουτροζή.

Το Μάρτιο του 1914 ήρθε ο Αθανάσιος Γιαννάκη Λαλάς και συνάντησε εκεί τον ξάδερφό του Γεώργιο Ιωάννη Λαλά, που είχε αρχικά εγκατασταθεί στο Ποκατέλλο του Αϊντάχο, το έτος 1910).

Συνολικά ήρθαν και εργάστηκαν εδώ περίπου 5 άτομα.

Στο **Χάβερχιλ**¹⁹ (Haverhill) της Ουάσιγκτον: Από το 1906 έφτασαν εδώ και εγκαταστάθηκαν αρχικά οι Ευθύμιος Αντιπάτης, Κων/νος Αντιπάτης και Γουλιάμος Γουλιάμου. Εκεί συνάντησαν τους Κώστα, Γεώργιο και Ιωάννη Ηλιόπουλο. Τέλος, το έτος 1909 έφτασε εδώ ο Ευστάθιος Λαλάς.

Συνολικά ήρθαν και εργάστηκαν εδώ περίπου 4, ίσως και περισσότερα άτομα.

Στο **Ρέιμοντ**²⁰ (Raymond) της Ουάσιγκτον: Από το Μάιο του 1912 ήρθαν οι : Ηλίας Μπαλωμένος, Αθανάσιος Κο(υ)ρμούσης και Νικόλαος Μπαλωμένος

Συνολικά ήρθαν και εργάστηκαν εδώ 3 άτομα.

Στο **Ουήλιν**²¹ (Wheeling) της Δυτικής Βιρτζίνια: Μετά τις 17 Μαΐου 1914 έφτασαν και εγκαταστάθηκαν εδώ ο Γεώργιος Μπαλωμένος, ο Ηλίας Μπαλωμένος (στο 2ο ταξίδι του) και ο Περικλής Μπαλωμένος²² (στο 2ο ταξίδι του). Εκεί συνάντησαν συμπατριώτες μετανάστες από τη γειτονική Μαριολάτα, τους Ιωάννη Ανδρούλα, Χαράλαμπο Σοφιανό και Γεώργιο Ρίζο.

Συνολικά ήρθαν και εργάστηκαν εδώ 3 άτομα της Γραβιάς.

Στην **Πεόρια**²³ (Peoria) του Ιλλινόις : Το 1912 πήγε και εγκαταστάθηκε ο Βασίλειος Κορομπίλης. Εκεί βρήκε το Νικόλαο Μανανά, που φαίνεται ότι μετακινήθηκε απ' το Σικάγο (αρχικός προορισμός του). Το Μάρτιο του 1914 ήρθε ο Ηλίας Κορομπίλης.

Έτσι έχουμε 2 άτομα που ήρθαν και εργάστηκαν εδώ.

Σε διάφορους προορισμούς (όπως δήλωσαν στην Υπηρεσία Μετανάστευσης) από μεμονωμένα άτομα έχουμε : Ο Χρήστος Αντιπάτης, το 1910, πήγε στο Άμπερλαντ. Ο Δημήτριος Σπυρόπουλος, το 1912, πήγε στο Πόρτλαντ (Portland) του Όρεγκον και συνάντησε τον Ηλία Ολυμπίου που ήταν εκεί. Ο Γεώργιος Αντιπάτης, το 1912, πήγε στη Βοστώνη (Boston) της Μα-

πριονιτήρια και αλευρόμυλοι. Στο 18ο αιώνα, το Haverhill ανέπτυξε μονάδες κονσερβοποιείων, τη ναυτιλία και τη ναυπηγική. Από το 1818 έως 1837 επεκτάθηκε ο σιδηρόδρομος στο Haverhill. Εξελίχθηκε σε βιομηχανικό κέντρο. Το Χάβερχιλ ανήκει στο νομό του Essex και στην πολιτεία της Μασαχουσέτης των ΗΠΑ. Το 2007 είχε 59.902 κατοίκους.

²⁰ **Ρέιμοντ** (Raymond) : κοινότητα στη νοτιοδυτική Ουάσιγκτον. Ισαπέχει του Σιάτλ της Ουάσιγκτον και του Πόρτλαντ του Όρεγκον. Έχει λιμάνι για φόρτωση πλοίων με ξυλεία, αλλά και για σημαντική αλιεία. Πολλοί μετανάστες βρήκαν απασχόληση στην κονσερβοποίηση σιτροειδών και στη βιομηχανία δασικών πόρων. Στον 20ό αι. άρχισε ως πόλη ξυλείας (κέδρα, έλατα, ερυθρέλατα, χέμλοκ). Έγιναν πολλά πριονιτήρια και εργοστάσια. Η εμπορική αλιεία τροφοδοτούσε τα πολυάριθμα κονσερβοποιεία. Στην απογραφή του 2000, το Ρέιμοντ είχε πληθυσμό 2.975 κατοίκους.

²¹ Ουήλιν (Wheeling) : πόλη στην πολιτεία της Δυτικής Βιρτζίνια. Στις τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα αναπτύχθηκαν εργοστάσια σιδήρου και χάλυβα στις όχθες του ποταμού Οχάιο. Άλλα εργοστάσια ήταν γυαλιού, πούρων και κυρίως καρφιών σιδήρου που έκανε το Wheeling γνωστό ως "κέντρο καρφιών του κόσμου." Στο τέλος του 19ου αι. ήταν η πλουσιότερη πόλη κατά κεφαλήν στην Αμερική. Ο πληθυσμός της (το 2007) ήταν 29.101 κάτοικοι.

²² Είναι πιθανή η μετακίνησή του, μαζί με τον Ευθύμιο Κρέμαστο, στην Πενουλβάνια, όπου δούλεψαν ως βιομηχανικοί εργάτες. [η μαρτυρία προέρχεται από τον Ανδρέα Ευθ. Κρέμαστο, 95 ετών, στη Γραβιά].

²³ **Πεόρια** (Peoria) : Νομός και πόλη του Ιλλινόις. Από το 1830 έγιναν βιοτεχνικές μονάδες. Οι βιομηχανίες οινοπνεύματος ήταν οι μεγαλύτερες στη χώρα. Το 19ο αιώνα δημιουργήθηκαν βιομηχανίες κατασκευής αγροτικών μηχανημάτων, τρακτέρ και οχημάτων. Αρχές του 20ού αι. έγιναν νέες βιομηχανίες χωματουργικών μηχανημάτων (Caterpillar, Komatsu, κ.ά.). Ο πληθυσμός της Πεόρια (το 2000) ήταν 112.936 κάτοικοι.

²⁴ Πήγε για μικρό χρονικό διάστημα και γύρισε πίσω. [μαρτυρία Ανδρέα Ευθ. Κρέμαστου]

σακουσέτης, όπου συνάντησε το θείο του Πέτρο Αρβανίτη. Τέλος, ο Χρήστος Γεωργ. Αντιπάτης, το 1914, σε (δυσαναγνώστο) τόπο της πολιτείας Ουάσιγκτον. Συνολικά είναι 4 άτομα.

Επιπλέον αυτών, καταγράφουμε έναν αριθμό μεταναστών, για τους οποίους δεν βρέθηκαν στοιχεία από το αρχείο της Υπηρεσίας μετανάστευσης των ΗΠΑ. Οι αντίστοιχοι προορισμοί αυτών δίνονται αμέσως:

Παναγιώτης Δημ. Αντιπάτης:	άγνωστος
Παναγιώτης Γουλιάμος:	Σικάγο, Ιλινόις
Β. Καράμπελας:	Νέα Υόρκη, Ν.Υ.
Ηλίας Καράντζαλης:	Σικάγο, Ιλινόις
Ιωάννης Καράντζαλης:	Σικάγο, Ιλινόις
Παναγιώτης ²⁴ Μπούγας:	Μπέλλινχαμ, Ουάσιγκτον.
Γεώργιος Τραμπάκ(ου)λος:	Χόκβιαμ, Ουάσιγκτον
Π. Γ. Σπυρόπουλος:	Σικάγο, Ιλινόις

Από τα σόγια της Γραβιάς (τις ευρύτερες οικογένειες), αριθμητικά περισσότερους μετανάστες στην Αμερική κατέγραψαν τα επώνυμα Αντιπάτης (με 10 άτομα) και Μανανάς (με 10 άτομα επίσης). Το επώνυμο Μπαλωμένος ακολούθησε με 5 άτομα. Από 3 μετανάστες κατέγραψαν καθένα από τα επώνυμα : Καράντζαλης, Λαλάς, Μπούγας, Σπυρόπουλος και Τραμπάκλος (σε αλφαβητική σειρά). Από 2 μετανάστες μέτρησαν τα επώνυμα : Κορομπίλης, Κρασιάς, Κουρμούσης, Κουτροζής και Νιούλας (σε αλφαβητική σειρά). Οι υπόλοιποι μετανάστες είναι μεμονωμένα ονόματα.

4. Η ζωή του μετανάστη στην Αμερική

Οι Έλληνες που μετανάστευαν στις υπερπόντιες χώρες, εκτός από τη σωματική ικανότητα, δε διέθεταν άλλο προσόν. Έφταναν στην Πάτρα ή στον Πειραιά και αντίκριζαν για πρώτη φορά θάλασσα και βαπόρια. Κάποιοι ήταν αγράμματοι, μερικοί είχαν τελειώσει το Δημοτικό, ήταν “άβγαλτοι” και αθώοι, σιερημένοι άνθρωποι, που δεν είχαν συνείδηση της δύναμής τους, ούτε φυσικά των δικαιωμάτων τους. Ήταν δηλαδή το κατάλληλο υλικό για εκμετάλλευση.

Η ζωή στην Αμερική, ειδικά στην αρχή, ήταν πολύ δύσκολη. Δεν ήξεραν τη γλώσσα, ήταν ανειδίκευτοι εργάτες ή αγρότες και αντιμετώπιζαν την άρνηση των ντόπιων. Αναλάμβαναν τις πιο ανθυγιεινές και σκληρές δουλειές (ορυχεία, σιδηροδρόμους, κ.ά.). Μερικοί έγιναν πλανόδιοι πωλητές (λαχανικά, φρούτα, γλυκά, λουλούδια). Αρκετοί έγιναν λούστρι (στο βορρά, οι περισσότεροι λούστρι ήταν Έλληνες).

Για να κάνουν οικονομία στα χρήματα έμεναν σε άθλια υπόγεια, σε ένα δωμάτιο με πολλά κρεβάτια ή στο πάτωμα, χωρίς αερισμό και καθαριότητα. Να σημειωθεί ότι τότε «θέρριζε» η φυματίωση.

Κάποιοι άλλαξαν²⁵ δουλειά και πόλη κι έγιναν εργάτες σε βιομηχανίες. Άλλοι από λαντιζιέρηδες μάζεψαν κάποια χρήματα και άνοιξαν δικό τους μαγαζί. Τελικά πλούτισαν. Το

²⁵ Οι περισσότεροι μετανάστες ασχολήθηκαν μετά με το εμπόριο και τα ελεύθερα επαγγέλματα, ενώ άλλοι πολλοί σε διάφορες υπηρεσίες, έχοντας πάντα στο νου τους πώς να κερδίσουν συντομότερα και να επιστρέψουν στην πατρίδα.

²⁶ Βλ. περιοδ. «Οικονομικός Ταχυδρόμος», ειδικό τεύχος, σελ. 54, 1997.

1920 αρκετοί Έλληνες είχαν μικρές επιχειρήσεις με γλυκίσματα (ζαχαροπλασεία), εστιατόρια, ανθοπωλεία, καπελάδικα, καθαριστήρια, τσαγκάρικα ή έκαναν (λιανικό ή χονδρικό) εμπόριο²⁶

Το φθινόπωρο του 1912 άρχισε η επιστράτευση και αμέσως οι Βαλκανικοί Πόλεμοι. Η μετανάστευση σταμάτησε και οι νέοι μας ντύθηκαν το κακί και πήγαν στον πόλεμο εναντίον Τούρκων και Βουλγάρων, με πολλά θύματα. Από την Αμερική κάποιοι γύρισαν και υπηρέτησαν τη θητεία τους ή ήταν επίστρατοι. Το 1914, μετά το τέλος του πολέμου έφυγαν ξανά. Κάποιοι άλλοι γύρισαν μετά το 1918 και στρατεύτηκαν φτάνοντας με το 2ο Σύνταγμα Πεζικού Λαμίας ή με το 5/42 Σύνταγμα Ευζώνων της Λαμίας μέχρι την Ουκρανία και το 1920-22 πολέμησαν στη Μικρά Ασία. Ιδιαίτερα αναφέρουμε τον Παναγιώτη Δημ. Αντιπάτη, που γύρισε από την Αμερική, στρατεύτηκε και έπεσε ηρωικά το 1913 σε μάχη με τους Βουλγάρους, κατά το Β΄ Βαλκανικό πόλεμο.

Κάποιοι δυστυχώς δεν τα κατάφεραν, με βασικότερη αιτία την υγεία. Οι συνθήκες ζωής, η κούραση και η φύση της εργασίας (εργάτες ορυχείων, στις γραμμές του σιδηροδρόμου σε όλες τις καιρικές συνθήκες, ατυχήματα, ασθένειες²⁷, κ.ά.) με την κακή ψυχολογία από την έλλειψη της οικογένειας δεν οδήγησαν το μετανάστη στον «παράδεισο» της επιτυχίας. Έτσι αρρώστησαν και πέθαναν στα ξένα. Στη Γραβιά έστειλαν για κάποια χρόνια όσα χρήματα επέτρεπε η οικονομική τους κατάσταση, βοηθώντας τη γονική οικογένεια. Άλλοι δεν μπόρεσαν να προσαρμοστούν στις ξένες συνθήκες ζωής ή ατύχησαν στους ανθρώπους και στον τόπο όπου βρέθηκαν. Τη θυσία αυτών των ανθρώπων θέλοντας να καταγράψουμε δίνουμε τιμητικά (στην ενότητα 9) τα ονόματα, μαζί με λίγα στοιχεία, όσων δεν είδαν πάλι τα χώματα της πατρίδας τους.

Έλληνας ανθρακωρύχος στη Γιούτα (1920)

Αντίθετα έχουμε μετανάστες της Γραβιάς, που πρόκοψαν τόσο επαγγελματικά, όσο και στην προσωπική τους ζωή. Παντρεύτηκαν ελληνίδες ή ξένες γυναίκες κι απέκτησαν οικογένειες με παιδιά, που στη συνέχεια επίσης ευδοκίμησαν στην Αμερική. Δημιούργησαν επιχειρήσεις και απέκτησαν περιουσίες. Σ' αυτή την περίπτωση, με περιορισμένες βέβαια πληροφορίες, θα δοθούν κάποια στοιχεία (στην ενότητα 9), τιμώντας την προσπάθειά τους.

²⁷ όπως η φυματίωση, η γρίπη (ιδιαίτερα η ισπανική γρίπη του 1918) και τα αφροδίσια νοσήματα (σύφιλη). Οι απλές μολύνσεις από χτυπήματα μπορούσαν να οδηγήσουν στο θάνατο, εφόσον δεν είχαν ανακαλυφθεί τα αντιβιοτικά.

α. Πίνακας μεταναστών της Γραβιάς στις ΗΠΑ

Από το αμερικανικό αρχείο του νησιού Έλλις²⁸ (Ellis island) μέσω του Διαδικτύου (internet) βρέθηκαν οι περισσότεροι μετανάστες της Γραβιάς που έφτασαν στις Η.Π.Α. και καταγράφηκαν. Τα βασικά στοιχεία τους δίνονται συνοπτικά στον παρακάτω πίνακα (με αλφαβητική σειρά και έτσι ακριβώς, όπως τα κατέγραφαν στην Υπηρεσία Μετανάστευσης των ΗΠΑ):

α/α	Όνοματεπώνυμο	χρ. άφιξης	ηλικία	έγγαμος	Πλοίο που ταξίδεψε	Λιμάνι αναχώρησης
1	Αντιπάτης Γεώργιος	3-4-1912	20	όχι	Laura	Πάτρα
2	Αντιπάτης Ευθύμιος	27-10-1906	36	ναι	Giulia	Πάτρα
3	Αντιπάτης Ιωάννης	25-5-1914	40	ναι	Hamburg	Νάπολη
4	Αντιπάτης Ιωάννης Κ.	26-10-1920	10	όχι	Pannonia	Πειραιάς
5	Αντιπάτης Κων-νος	27-10-1906	29	ναι	Giulia	Πάτρα
6	Αντιπάτης Κων-νος	25-3-1914	19	όχι	Hamburg	Νάπολη
7	Αντιπάτης Κων-νος	26-10-1920	43	ναι	Pannonia	Πειραιάς
8	Αντιπάτης Παναγιώτης	2-11-1907	20	όχι	Alice	Πάτρα
9	Αντιπάτης Παναγιώτης	10-3-1911	25	όχι	Konig Albert	Νάπολη
10	Αντιπάτης Παναγιώτης	28-11-1910	20	όχι	Martha Washington	Πάτρα
11	Αντιπάτης Χρήστος	18-3-1914	26	όχι	San Guolielmo	Νάπολη
12	Αντιπάτης Χρήστος	8-4-1910	38	ναι	Calabria	Νάπολη
13	Αντωνίου Νικόλαος	10-3-1911	24	ναι	Konig Albert	Νάπολη
14	Αντωνόπουλος Ιωάννης	12-2-1917	37	ναι	Patris	Πειραιάς
15	Βλάχος Θεόδωρος	19-3-1912	27	ναι	Themistocles	Πάτρα
16	Βλάχος Θεόδωρος	16-3-1914	35	ναι	Martha Washington	Πάτρα
17	Γιαννόπουλος Κων-νος	19-3-1912	30	ναι	Themistocles	Πάτρα
18	Γουλιάμος Γεώργιος	6-12-1907	19	όχι	Laura	Πάτρα
19	Γουλιάμος Ιωάννης	15-4-1909	24	όχι	Laura	Πάτρα
20	Γουλιάμου Γουλιάμος Ι.	27-10-1906	25	όχι	Giulia	Πάτρα
21	Καμέρας Αθανάσιος	19-7-1910	19	όχι	Patris	Πάτρα
22	Καράντζαλης Αλέξανδρος	17-5-1914	25	όχι	Laconia (1912)	Πάτρα
23	Καράντζαλης Βασίλειος	16-3-1914	27	όχι	Martha Washington	Πάτρα
24	Καράντζαλης Γεώργιος	16-3-1914	29	ναι	Martha Washington	Πάτρα
25	Κατσιμπρας Ιωάννης	10-3-1911	28	ναι	Konig Albert	Νάπολη
26	Κορομούσης Αθανάσιος	10-5-1912	33	ναι	Taormina	Νάπολη
27	Κορομπίλης Βασίλειος	19-3-1912	24	όχι	Themistocles	Πάτρα
28	Κορομπίλης Ηλίας	18-3-1914	28	όχι	San Guolielmo	Νάπολη
29	Κουρμούσης Γεώργιος	10-3-1911	40	ναι	Konig Albert	Νάπολη
30	Κουτροζής Ανδρέας	10-3-1911	19	όχι	Konig Albert	Νάπολη
31	Κουτροζής Ευθύμιος	10-3-1911	20	όχι	Konig Albert	Νάπολη
32	Κρασιάς Δημήτριος	17-9-1912	22	όχι	Laura	Πάτρα
33	Κρασιάς Ηλίας	16-5-1914	38	ναι	Kaiser Franz Josef I	Πάτρα
34	Κρέμαστος Ευθύμιος	21-8-1910	25	ναι	Martha Washington	Πάτρα
35	Λαλάς Αθανάσιος	25-3-1914	17	όχι	Hamburg	Νάπολη
36	Λαλάς Γεώργιος	21-8-1910	25	όχι	Martha Washington	Πάτρα
37	Λαλάς Ευθύμιος	13-4-1907	24	όχι	Sicilian Prince	Πάτρα
38	Λαλάς Ευστάθιος	21-4-1909	19	όχι	Patris	Πειραιάς
39	Μακαρέζος Δημήτριος	21-8-1910	30	ναι	Martha Washington	Πάτρα
40	Μανανάς Αθανάσιος	10-3-1911	25	όχι	Konig Albert	Νάπολη

²⁸ Από το 1892 έως το 1924, περισσότεροι από 22 εκατομμύρια μετανάστες, επιβάτες, και μέλη πληρώματος των πλοίων ήρθαν στις ΗΠΑ μέσω του νησιού Ellis και του λιμένα της Νέας Υόρκης και έχουν καταγραφεί.

41	Μανανάς Γεώργιος ²⁹	5-4-1910	24	όχι	Niagara	Χάβρη
42	Μανανάς Δημήτριος	10-3-1911	40	ναι	Konig Albert	Νάπολη
43	Μανανάς Δημήτριος	16-3-1914	18	όχι	Martha Washington	Πάτρα
44	Μανανάς Δήμος	26-10-1920	45	ναι	Pannonia	Πειραιάς
45	Μανανάς Δήμος	14-3-1912	35	ναι	Alice	Πάτρα
46	Μανανάς Ζαχαρίας	14-3-1912	20	όχι	Alice	Πάτρα
47	Μανανάς Ιωάννης	14-3-1912	20	όχι	Alice	Πάτρα
48	Μανανάς Νικόλαος	10-3-1911	35	ναι	Konig Albert	Νάπολη
49	Μανανάς Παναγιώτης	14-3-1912	20	όχι	Alice	Πάτρα
50	Μελισοάρης Ιωάννης	19-4-1907	25	όχι	Francesca	Πάτρα
51	Μπαλωμένος Γεώργιος	17-5-1914	39	ναι	Laconia (1912)	Πάτρα
52	Μπαλωμένος Ηλίας	10-5-1912	25	όχι	Taormina	Νάπολη
53	Μπαλωμένος Ηλίας	17-5-1914	26	όχι	Laconia (1912)	Πάτρα
54	Μπαλωμένος Νικόλαος	10-5-1912	38	ναι	Taormina	Νάπολη
55	Μπαλωμένος Περικλής	17-5-1914	33	ναι	Laconia (1912)	Πάτρα
56	Μπούγας Αθανάσιος	3-4-1912	20	όχι	Laura	Πάτρα
57	Μπούγας Δημήτριος	10-11-1910	22	όχι	Laura	Πάτρα
58	Μπούγας Ευστάθιος	18-3-1910	22	όχι	Patris	Πάτρα
59	Μπουσολίτης Ευθύμιος	18-3-1910	25	ναι	Patris	Πάτρα
60	Ντούλας Γεώργιος	10-3-1911	35	ναι	Konig Albert	Νάπολη
61	Ντούλας Χαρίλαος	3-2-1914	33	ναι	Martha Washington	Πάτρα
62	Σκέντζος Γεώργιος	19-3-1912	28	ναι	Themistocles	Πάτρα
63	Σπυρόπουλος Αντώνιος	3-4-1912	22	όχι	Laura	Πάτρα
64	Σπυρόπουλος Δημήτριος	19-3-1912	18	όχι	Themistocles	Πάτρα
65	Σπυρόπουλος Ιωάννης	19-9-1912	20	όχι	Pannonia	Πάτρα
66	Τέμπελος Γεώργιος	1-11-1910	21	όχι	Re d' Italia	Νάπολη
67	Τραμπάκλος Ιωάννης	19-3-1912	19	όχι	Themistocles	Πάτρα
68	Τραμπάκλος Κων-νος	19-3-1912	18	όχι	Themistocles	Πάτρα
69	Τραμπάκ(ου)λος Δημήτρ.	17-5-1914	25	όχι	Laconia (1912)	Πάτρα

Β. Πίνακας ονομάτων μεταναστών, από τη Γραβιά (εκτός της καταγραφής του EllisIsland)

α/α	Όνοματεπώνυμο	πιθανό έτος άφιξης	τόπος προορισμού
1	Γκόλφης Λεωνίδας Κων.	-	άγνωστος
2	Γουλιάμος Παναγιώτης	1907	Σικάγο, Ιλινόις
3	Καράμπελας Β.	1914	Νέα Υόρκη, Ν.Υ.
4	Καράντζαλης Ηλίας	1912	Σικάγο, Ιλινόις
5	Καράντζαλης Ιωάννης	1910	Σικάγο, Ιλινόις
6	Καράντζαλης Τοαπρούνης	1910	άγνωστος
7	Κουρμούσης Νικόλαος	1911	Μπέλλινχαμ, Ουάσιγκτον
8	Κουτροζής Ανδρέας Μελίτη	-	άγνωστος
9	Μπούγας Παναγιώτης ³⁰	1912	Μπέλλινχαμ, Ουάσιγκτον
10	Μακαρέζος Ευθύμιος	1910	Ποκατέλλο, Αϊντάχο
11	Μακαρέζος Κων/νος	1910	Ποκατέλλο, Αϊντάχο
12	Ολυμπίου Ηλίας	1912	Πόρτλαντ, Ορεγκον
13	Παπαδημητρίου ...	-	άγνωστος
14	Σπυρόπουλος Παναγιώτης	1912	Νέα Υόρκη
15	Τραμπάκ(ου)λος Γεώργιος	1912	Χόκβιαμ, Ουάσιγκτον

²⁹ Καταγόταν από τη Βάργανη.

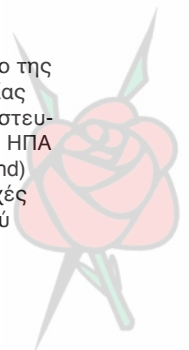
³⁰ Πήγε για μικρό χρονικό διάστημα και γύρισε πίσω. [μαρτυρία Ανδρέα Ευθ. Κρέμαστου, 95 ετών]

γ. Πίνακας ονομάτων μεταναστών, που δεν προέρχονται απ' τη Γραβιά (αλλά δήλωσαν ως τόπο καταγωγής-διαμονής τη Γραβιά)

α/α Ονοματεπώνυμο	Χρονολογία ηλικία έγγαμος άφιξης	ηλικία	έγγαμος	Συγγενής σε πατρίδα	Συγγενής / φίλος στις ΗΠΑ
1 Αγαπιός Απόστολος	10-3-1911	29	ναι	σύζυγος Αρχόντω	φίλος Παναγιώτης Ελευθερίου
2 Αρβανίτης Νικόλαος Ιω.	18-3-1910	30	ναι	πατέρας Ιωάννης	φίλος Παναγιώτης Βλάχος
3 Ελευθερίου Δημήτριος	18-3-1910	25	όχι	αδελφός Ανδρέας	φίλος Κουρτ Χαρας
4 Ζυγούρης Ανδρέας	10-5-1912	24	όχι	πατέρας
5 Ηλιοπούλος Αλέξανδρος	3-4-1912	19	όχι	πατέρας Θωμάς	αδελφός Ηλίας Ηλιοπούλος
6 Καμαρδισιώτης Γεώργ.	10-5-1912	19	όχι	μητέρα Μαρία	αδελφός
7 Κατσαντώνης Ιωάννης	3-4-1912	21	ναι	σύζυγος Παναγιώτα	ξάδερφος Ευθύμιος Γκομάτσος
8 Κωνοτανιέλλος Χαράλ.	10-5-1912	20	όχι	μητέρα Ελένη	αδελφός Ιωάννης
9 Μακρής Ιωάννης	21-8-1910	25	ναι	σύζυγος Βασιλική	ξάδερφος Δ. Βέλλιος
10 Μακρής Ηλίας	21-8-1910	20	όχι	πατέρας Δημήτριος	ξάδερφος Δ. Βέλλιος
11 Μπανόνας Νικόλαος	26-10-1920	45	ναι	σύζυγος Βασίλω	φίλος Ιωάννης Χουλιάρας
12 Παντίκος Γεώργιος	21-8-1910	30	ναι	σύζυγος Δημητρούλα	φίλος Αθαν. Κακάβας
13 Παπαδήμος Αντώνιος	21-8-1910	20	όχι	πατέρας Δήμος	φίλος Αθαν. Κακάβας
14 Πλασιήρας Γεώργιος	10-5-1912	19	όχι	πατέρας Ιωάννης	ξάδερφος Αντώνης Κολοφωιάς
15 Σιαφάκας Παναγιώτης	10-5-1912	20	όχι	μητέρα	ξάδερφος Ιωάν. Κωνοτανιέλος
16 Σταματέλος Σταμάτης	13-4-1907	20	όχι	-	φίλο Δημήτριο Αλεξίου

Το κτίριο της Υπηρεσίας Μετανάστευσης των ΗΠΑ (Ellis Island) στις αρχές του 20ού αιώνα.

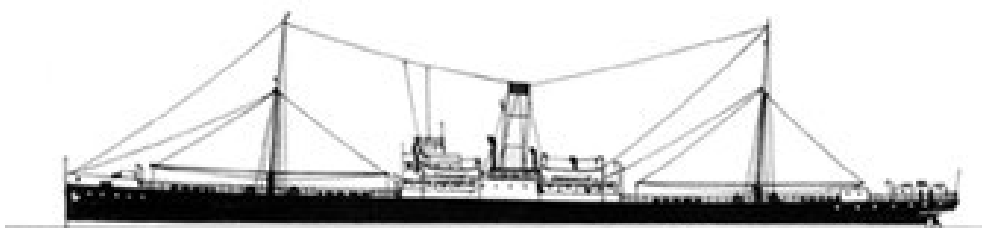

6. Μεταναστευτικό χρονικό της Γραβιάς

Α. Οι πρωτοπόροι του 1906

Η **πρώτη ομάδα** από τρία άτομα που άνοιξε το δρόμο για την Αμερική το έτος 1906, αποτελείτο από τον Ευθύμιο Αντιπάτη, τον Κωνσταντίνο Αντιπάτη και το Γουλιάμο Γουλιάμου. Στο λιμάνι της Πάτρας επιβιβάστηκαν στο πλοίο “Giulia” και στις 27 Οκτωβρίου 1906 έφτασαν στην Αμερική. Φτάνοντας εκεί :

- Ο Ευθύμιος Αντιπάτης, που ήταν ο μεγαλύτερος σε ηλικία (36 χρονών) και παντρεμένος, δήλωσε εργάτης, με τόπο προορισμού το Χάβερνιλ της Μασαχουσέτης, όπου είχε τον ξάδερφό του Κώστα Ηλιόπουλο.
- Ο Κωνσταντίνος Αντιπάτης, ηλικίας 29 ετών, επίσης παντρεμένος, δήλωσε εργάτης και ότι πηγαίνει στο Χάβερνιλ της Μασαχουσέτης, όπου ήταν ο ξάδερφός του Γιώργος Ηλιόπουλος.
- Ο Γουλιάμος Ι. Γουλιάμου, 25 χρονών, δήλωσε εργάτης, με τόπο προορισμού το Χάβερνιλ της Μασαχουσέτης, όπου ήταν ο φίλος του Ιωάννης Ηλιόπουλος.

Το πλοίο “Giulia”

Β. Η συνέχεια του 1907

Την άνοιξη του 1907, στις 25 Μαρτίου, από το λιμάνι της Πάτρας έφυγαν με το πλοίο “Sicilian Prince” ο Ευθύμιος Λαλάς και ο Σταμάτης Σταματέλος³¹, από τη Μαριολάτα. Μετά από 19 ημέρες ταξίδι, στις 13 Απριλίου 1907, έφτασαν στη Νέα Υόρκη. Εκεί :

- Ο Ευθύμιος Λαλάς, που ήταν 24 ετών, δήλωσε εργάτης και ότι θέλει να πάει στο Ντάβενπορτ της Αϊόβα, όπου έχει ένα φίλο το Δημήτριο Αλεξίου.

Μετά από μια εβδομάδα έφυγε μόνος του (χωρίς άλλο συμπατριώτη του) από το λιμάνι της Πάτρας με το πλοίο “Francesca” ο Ιωάννης Μελισσάρης. Στις 19 Απριλίου 1907 αποβιβάστηκε στην Αμερική. Ήταν τότε 25 ετών. Πιθανά δήλωσε εργάτης. Τελικός του προορισμός ήταν η πόλη Χόκβιαμ της πολιτείας Ουάσινγκτον. Δεν βρέθηκαν άλλα στοιχεία γι’ αυτόν.

Τον Οκτώβριο του 1907, από το λιμάνι της Πάτρας, ο Παναγιώτης Αντιπάτης, ηλικίας 20 ετών, έφυγε με το πλοίο “Alice” και στις 2 Νοεμβρίου 1907 έφτασε στην Αμερική.

³¹ Δήλωσε ως πατρίδα του τη Γραβιά, ενώ ήταν από τα Καστέλια. Φτάνοντας στην Αμερική δήλωσε ως στοιχεία: Σταμάτης Σταματέλος, ηλικίας 20 ετών, δήλωσε εργάτης, με τελικό προορισμό το Ντάβενπορτ της Αϊόβα, όπου πηγαίνει στο φίλο του Δημήτριο Αλεξίου.

Με διαφορά ενός μήνα ακολούθησε ο Γεώργιος Γουλιάμος³², που έφυγε από το λιμάνι της Πάτρας με το πλοίο “Laura” και στις 2 Δεκεμβρίου 1907 αποβιβάστηκε στην Αμερική. Ήταν τότε 19 ετών. Τη ημέρα του στη Γραβιά την έλεγαν Αργυρή. Δήλωσε εργάτης και ότι πηγαίνει στο Σικάγο, όπου βρισκόταν ο αδελφός του Παναγιώτης Γουλιάμος.

Γ. Η αριθμητική κάμψη του 1909

Την άνοιξη του 1909, φεύγουν άλλοι δύο νέοι της Γραβιάς. Συγκεκριμένα:

- Ο Ιωάννης Γουλιάμος, στις 21 Μαρτίου, από το λιμάνι της Πάτρας, πήρε το πλοίο “Laura” και στις 15 Απριλίου αποβιβάστηκε στη Νέα Υόρκη. Ήταν τότε 24 χρονών, τη δε μητέρα του στη Γραβιά τη λέγανε Αργυρή. Δήλωσε εργάτης, με προορισμό το Σικάγο, όπου είχε τον αδελφό του Παναγιώτη Γουλιάμο.
- Ο Ευστάθιος Λαλάς έφυγε από τον Πειραιά, στις 29 Μαρτίου 1909, με το πλοίο “Πατρίς” και στις 21 Απριλίου 1909 έφτασε στην Αμερική. Ήταν 19 ετών, ο δε πατέρας του στη Γραβιά λεγόταν Ιωάννης. Δήλωσε εργάτης και ότι πηγαίνει στο Χάβερχιλ της Μασαχουσέτης, κοντά στο φίλο του Παναγιώτη Μίγγου.

Δ. Ο δρόμος της φυγής ανοίγει στο 1910

Η **πρώτη ομάδα** αποτελείτο³³ από τους : Ευστάθιο Μπούγα και Ευθύμιο Μπουσολίτη. Στις 2 Μαρτίου 1910, από το λιμάνι της Πάτρας επιβιβάστηκαν στο ελληνικό αιμόπλοιο «Πατρίς» και στις 18 Μαρτίου 1910 αποβιβάστηκαν στη Νέα Υόρκη. Από το Βιβλίο Καταγραφής τους στην Υπηρεσία Μετανάστευσης των ΗΠΑ προκύπτει ότι:

- Ο Ευστάθιος Μπούγας ήταν 22 ετών. Ο πατέρας του στη Γραβιά λεγόταν Δημήτριος. Δήλωσε εργάτης, με προορισμό τη Νέα Υόρκη, όπου ήταν ο φίλος του Κώστας Τσάρας.
- Ο Ευθύμιος Μπουσολίτης ηλικίας 25 ετών, ήταν παντρεμένος. Η μητέρα του στη Γραβιά λεγόταν Γιαννούλα. Δήλωσε εργάτης, με προορισμό τη Νέα Υόρκη, όπου ήταν κάποιος φίλος του.

Την άνοιξη του 1910, μεμονωμένα, αναχωρούν από τη Γραβιά ως μετανάστες:

- Ο Γεώργιος Μανανάς που φτάνει στη Χάβρη της Γαλλίας κι από κει, στις 26 Μαρτίου 1910, με το πλοίο “Niagara” ταξιδεύοντας 10 μέρες στον Ατλαντικό, στις 5 Απριλίου 1910 φτάνει στην Αμερική. Ήταν τότε 24 ετών, αναλφάβητος, ο δε πατέρας του στη Γραβιά λεγόταν Ευθύμιος. Δήλωσε εργάτης, με προορισμό τη Νέα Υόρκη.
- Ο Χρήστος Αντυπάτης, με άλλο πλοίο πήγε πρώτα στη Νάπολη της Ιταλίας. Στις 23 Μαρ-

³² Με το ίδιο πλοίο ταξίδεψαν μετανάστες από το γειτονικό Παλιχοκώρι οι : Γεώργιος Δημ. Ασημάκης (24 ετών, με προορισμό το Castle Gate της Utah), ο Αθανάσιος Θεοδ. Σούφλης (23 ετών, με προορισμό το Σικάγο), ο Νικόλαος Ασημάκης (24 ετών παντρεμένος με την Ευγενία, με προορισμό το Σικάγο) και ο Ευθύμιος Ηλ. Αντυπάτης (26 ετών, με προορισμό το Castle Gate της Utah).

³³ Υπήρχαν άλλοι δύο στην ομάδα. Ήταν (α) ο Δημήτριος Ελευθερίου, ηλικίας τότε 25 χρονών. Δήλωσε ως τόπο γέννησης και διαμονής τη Γραβιά. Καταγράφηκε ότι ο αδελφός του στη Γραβιά λεγόταν Ανδρέας. Δήλωσε εργάτης, με προορισμό τη Νέα Υόρκη, όπου ήταν κάποιος φίλος του. Δεν είναι γνωστός ο πραγματικός τόπος καταγωγής του. (β) Νικόλαος Αρβανίτης που ήταν τότε 30 ετών και παντρεμένος. Δήλωσε ότι ο πατέρας του ήταν στο χωριό (Γραβιά) και λεγόταν Ιωάννης. Δήλωσε εργάτης (workman), με προορισμό τη Νέα Υόρκη, όπου ήταν ο φίλος του Παναγιώτης Βλάχος.

τίου 1910 επιβιάστηκε στο πλοίο “Calabria” και στις 8 Απριλίου 1910 έφτασε στη Νέα Υόρκη. Ήταν 38 ετών, παντρεμένος και τη γυναίκα του στη Γραβιά την έλεγαν Αγγελική. Δήλωσε εργάτης και ότι πηγαίνει στο Άμπερλαντ όπου βρισκόταν ο ανεψιός του Παναγιώτης Αντιπάτης.

Το καλοκαίρι του ίδιου έτους, αναχώρησε ο Αθανάσιος Καμέρας. Από το λιμάνι της Πάτρας, στις 4 Ιουλίου 1910, πήρε το πλοίο “Πατρίς” και στις 19 Ιουλίου έφτασε στην Αμερική. Ήταν 19 ετών. Ο πατέρας του στη Γραβιά λεγόταν Θεόδωρος. Δήλωσε εργάτης με τόπο προορισμού τη Νέα Υόρκη³⁴, όπου είχε ένα φίλο του.

Η **δεύτερη ομάδα** από τρία³⁵ άτομα αποτελείτο από τους : Ευθύμιο Κρέμαστο, Γεώργιο Λαλά και Δημήτριο Μακαρέζο. Από το λιμάνι της Πάτρας, στις 8 Αυγούστου 1910 επιβιάστηκαν στο πλοίο “Martha Washington” και μετά από 13 μέρες (στις 21 Αυγούστου³⁶ 1910) έφτασαν στη Νέα Υόρκη. Φτάνοντας :

- Ο Ευθύμιος Κρέμαστος³⁷ δήλωσε ηλικία 25 ετών και παντρεμένος. Τη γυναίκα του στη Γραβιά τη λέγανε Βασιλώ. Επίσης δήλωσε εργάτης³⁸, με τόπο προορισμού το Σικάγο, όπου είχε το συγγενή του Ιωάννη Καραντζαλη.

Το πλοίο “Martha Washington”

- Ο Γεώργιος Λαλάς ήταν τότε 25 ετών, ο δε πατέρας του στη Γραβιά λεγόταν Ιωάννης. Δήλωσε εργάτης, με τόπο προορισμού το Ποκατέλο (Pocatello) του Αϊντάχο, όπου ήταν ο θείος του Κωνσταντίνος Μακαρέζος.

³⁴ Το 1914, ο Αθανάσιος Καμέρας βρισκόταν στην πόλη Χόκβιαμ της πολιτείας Ουάσιγκτον.

³⁵ Υπήρχαν άλλοι δύο στην ομάδα αυτή που δήλωσαν ως τόπο καταγωγής τη Γραβιά. Αυτοί ήταν : Γεώργιος Παντίσκος και Αντώνιος Παπαδήμος, που όμως ήταν από τη Μαριολάτα. Με βάση ότι δήλωσαν στην Αμερική έχουμε: Ο Γεώργιος Παντίσκος είχε ηλικία 30 ετών και ήταν παντρεμένος με τη Δημητρούλα στο χωριό (Γραβιά). Δήλωσε εργάτης που προορίζεται για το Ποκατέλο (Pocatello) του Αϊντάχο, όπου ήταν ο φίλος του Αθαν. Κακάβας. Ο Αντώνιος Παπαδήμος, με ηλικία 20 χρονών, δήλωσε ως πλησιέστερο συγγενή του στο χωριό (Γραβιά) τον πατέρα του Δήμο. Ως επάγγελμα ήταν εργάτης με προορισμό το Ποκατέλο (Pocatello) του Αϊντάχο, όπου ήταν ο φίλος του Αθαν. Κακάβας.

³⁶ Με το ίδιο πλοίο ταξίδεψαν και δύο Καστελλιώτες : (1) Ηλίας Δημ. Μακρής, 20 ετών και (2) Ιωάννης Μακρής, 25 ετών παντρεμένος με τη Βασιλική. Προορισμός τους ήταν το Ποκατέλλο του Αϊντάχο, στον ξάδερφό τους Δ. Βέλλιο.

³⁷ Στο Βιβλίο Μεταναστών είναι γραμμένο ως Cremadis. Προφανώς είναι λάθος, εφόσον τέτοιο επώνυμο δεν υπήρχε στη Γραβιά. Το σωστό είναι Κρέμαστος.

³⁸ Πήγε στην Αμερική τρεις φορές! Την πρώτη φορά έμεινε 2 χρόνια, τη δεύτερη φορά 4 χρόνια και την τρίτη φορά έμεινε 28 χρόνια. Επέστρεψε το 1954. Πολλά χρόνια πέρασε στην Πενσυλβάνια ως βιομηχανικός εργάτης.

³⁹ Μαζί πήγε και ο Καραντζαλης Τοαπρούνης του Ευσταθίου. Δυστυχώς, δεν βρέθηκαν στοιχεία γι' αυτόν.

- Ο Δημήτριος Μακαρέζος ήταν 30 ετών παντρεμένος, τη δε γυναίκα του στη Γραβιά τη λέγανε Κατίνα. Δήλωσε εργάτης, με τόπο προορισμού το Ποκατέλο (Pocatello) του Αϊντάχο, όπου ήταν ο αδερφός του Ευθύμιος Μακαρέζος.

Ακολουθούν τρεις μεμονωμένες αναχωρήσεις. Αυτές έγιναν :

- Ο Γεώργιος Τέμπελος³⁹ του Ηλία, από την Ελλάδα πήγε στη Νάπολη της Ιταλίας. Από εκεί στις 16 Οκτωβρίου 1910 πήρε το ατιμόπλοιο “Re d’ Italia” και την 1η Νοεμβρίου 1910 έφτασε στην Αμερική. Ήταν τότε 21 ετών. Τη μητέρα του στη Γραβιά την έλεγαν Βασιλική. Ως απασχόληση δήλωσε αγροτικές εργασίες και ο τελικός του προορισμός ήταν το Μπέλλινχαμ της πολιτείας Ουάσιγκτον, όπου ήταν ο ξάδερφός του Νικόλαος Αρβανίτης.
- Στις 24 Οκτωβρίου 1910, από το λιμάνι της Πάτρας με το πλοίο “Laura” έφυγε ο Δημήτριος Μπούγας και στις 10 Νοεμβρίου 1910 έφτασε στη Νέα Υόρκη. Ήταν 22 χρονών. Η μητέρα του στη Γραβιά λεγόταν Ευσταθία. Δήλωσε αγρότης (farmer) και προορισμός ήταν η Νέα Υόρκη, όπου ήταν ο ξάδερφός του Ευστάθιος Μπούγας.
- Στις 14 Νοεμβρίου 1910, από το λιμάνι της Πάτρας, με το πλοίο “Martha Washington” αναχώρησε ο Παναγιώτης Αντιπάτης. Μετά από 15ήμερο ταξίδι, στις 28 Νοεμβρίου 1910 αποβιβάστηκε στην Αμερική. Ήταν 20 χρονών. Τη μητέρα του στη Γραβιά τη λέγανε Χρυσούλα. Δήλωσε εργάτης με προορισμό το Σικάγο, όπου ήταν ο ξάδερφός του Ιωάννης Καράντζαλης.

Ε. Μικρή κάμψη του μεταναστευτικού ρεύματος στο 1911

Η μοναδική ομάδα (η μεγαλύτερη) που πήγε μαζικά, περιλάμβανε δέκα⁴⁰ άτομα και την απαρτίζανε οι : Παναγιώτης Αντιπάτης, Νικόλαος Αντωνίου, Ιωάννης Κατσιμπρας, Γεώργιος Κουρμούσης, Ανδρέας Κουτροζής, Ευθύμιος Κουτροζής, Αθανάσιος Μανανάς, Δημήτριος Μανανάς, Νικόλαος Μανανάς και Γεώργιος Ντούλας. Από την Ελλάδα, με πλοίο έφτασαν στη Νάπολη της Ιταλίας. Στις 24 Φεβρουαρίου 1911 επιβίβαστηκαν στο πλοίο “Konig Albert” και στις 10 Μαρτίου 1911 έφτασαν στη Νέα Υόρκη. Φτάνοντας εκεί:

- Ο Παναγιώτης Αντιπάτης που ήταν 25 ετών, δήλωσε εργάτης. Ο πατέρας του στη Γραβιά λεγόταν Γεώργιος. Προορισμός του Παναγιώτη ήταν η πόλη Χόκβιαμ (Hoquiam⁴¹, Wash.) στην πολιτεία Ουάσιγκτον της Δυτικής ακτής, όπου ήταν ο ξάδερφός του Δημήτριος Γεωργίου.
- Ο Νικόλαος Αντωνίου που ήταν 24 ετών και αναλφάβητος, δήλωσε εργάτης. Ήταν παντρεμένος, τη δε γυναίκα του στη Γραβιά τη λέγανε Βασίλω. Προορισμός του ήταν η πόλη Χόκβιαμ (Hoquiam⁴¹, Wash.) στην πολιτεία Ουάσιγκτον της Δυτικής ακτής, όπου είχε ένα φίλο του.
- Ο Ιωάννης Κατσιμπρας ήταν 28 ετών, παντρεμένος και τη γυναίκα του στη Γραβιά τη λέ-

⁴⁰ Υπήρχε και ενδέκατος στην ομάδα, που δήλωσε ως τόπο καταγωγής και διαμονής τη Γραβιά. Ήταν ο Απόστολος Αγαπητός, που όμως ήταν Βαργιανίτης. Η καταγραφή του στα Βιβλία Μετανάστευσης των ΗΠΑ αναφέρει ότι : Ο Απόστολος Αγαπητός, ήταν τότε 29 ετών, αναλφάβητος και δήλωσε εργάτης. Ήταν παντρεμένος, τη δε γυναίκα του στη Γραβιά (στη Βάργανη για την ακρίβεια) τη λέγανε Αρχόντω. Προορισμός του ήταν η πόλη Λάρσον (Larson, Wash.), όπου είχε το φίλο του Παναγιώτη Ελευθερίου.

⁴¹ Πόλη με 9.000 κατ. (το έτος 2000), λιμάνι, με σημαντική παραγωγή ξυλείας. Βρίσκεται στη δυτική ακτή των ΗΠΑ, στην Πολιτεία Ουάσιγκτον.

⁴² Μεγάλη πόλη της Πολιτείας Ουάσιγκτον της δυτικής ακτής των ΗΠΑ, με λιμάνι, ναυτιλία, μεταλλεία άνθρακα,

γανε Αλεξάνδρα. Δήλωσε εργάτης με προορισμό το Σικάγο, όπου είναι ο ξάδερφός του Γουλιάμος Γουλιάμου.

- Ο Γεώργιος Κο(υ)ρμούσης είχε την ηλικία των 40 ετών, ήταν παντρεμένος και τη γυναίκα του τη λέγανε Σοφία. Ως απασχόληση δήλωσε εργάτης, με προορισμό την πόλη Μπέλινχαμ (Bellingham⁴²) της Πολιτείας Ουάσιγκτον στη δυτική ακτή, όπου είχε τον αδελφό του Νικόλαο Κο(υ)ρμούση.
- Ο Ανδρέας Κουτροζής, ήταν τότε 19 ετών και δήλωσε εργάτης. Ο πατέρας του στη Γραβιά

Το πλοίο "Koning Albert"

λεγόταν Κωνσταντίνος. Στην Αμερική, ως προορισμός του δηλώθηκε η πόλη Χόκβιαμ στην πολιτεία Ουάσιγκτον της Δυτικής ακτής, όπου ήταν ο φίλος του Σπύρος Γεωργίου.

- Ο Ευθύμιος Κ. Κουτροζής, 20 ετών, είναι αδελφός του προηγούμενου. Δήλωσε αναλφάβητος και ως επάγγελμα εργάτης. Ο πατέρας του στη Γραβιά λεγόταν Κωνσταντίνος. Τόπος προορισμού του ήταν η πόλη Χόκβιαμ της πολιτείας Ουάσιγκτον, όπου ήταν ο φίλος του Αντώνης Γεωργίου.
- Ο Αθανάσιος Μανανάς ήταν 25 ετών. Η μητέρα του στη Γραβιά λεγόταν Αναστασία. Ως απασχόληση δήλωσε εργάτης, με τόπο προορισμού την πόλη Χόκβιαμ της πολιτείας Ουάσιγκτον, όπου βρισκόταν ο ξάδερφός του Γεώργιος Μανανάς.
- Ο Δημήτριος Μανανάς, στην ηλικία των 40 ετών, ήταν αγράμματος και παντρεμένος. Τη γυναίκα του στη Γραβιά τη λέγανε Κωστανίω. Δήλωσε εργάτης, με τόπο προορισμού το Σικάγο, όπου ήταν ο ξάδερφός του Ευθύμιος Κρέμαστος.
- Ο Νικόλαος Μανανάς, στα 35 του χρόνια, ήταν παντρεμένος. Τη γυναίκα του στη Γραβιά τη λέγανε Σοφία. Δήλωσε εργάτης, με τόπο προορισμού το Σικάγο, όπου ήταν ο ξάδερφός του Ευθύμιος Κρέμαστος.
- Ο Γεώργιος Ντούλας ήταν 35 ετών και παντρεμένος. Τη γυναίκα του στη Γραβιά τη λέγανε Λαμπρή. Δήλωσε εργάτης, με τόπο προορισμού το Σικάγο⁴³, όπου ήταν ο ξάδερφός του Γουλιάμος Γουλιάμου.

σιδηροδρόμους, ξυλεία, κ.ά.

⁴³ τον επόμενο χρόνο (το 1912) ο Νικ. Μανανάς έφυγε απ' το Σικάγο και πήγε στην Πεόρια του Ιλινόις.

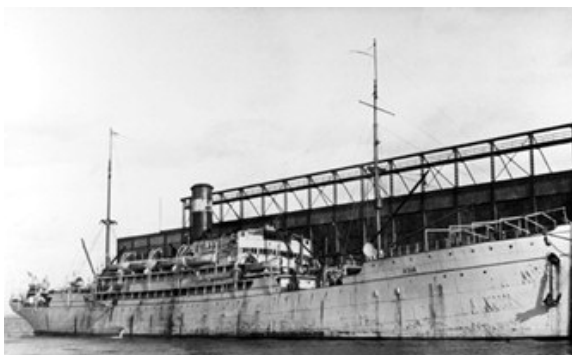
⁴⁴ Με το ίδιο πλοίο έφτασαν στην Αμερική και έξι (6) άτομα από τη γειτονική Μαριολάτα. Αυτοί ήταν : Κωνσταντίνος Σοφινάνος, 26 ετών, Χρήστος Ποδιώτης 28 ετών, Παναγιώτης Γεωργίου 39 ετών, Ιωάννης Παπάς 20

Ζ. Το μέγιστο της φυγής στην Αμερική (1912)

Στο έτος 1912, γίνεται η αριθμητική κορύφωση της μετανάστευσης από τη Γραβιά, με 25 άτομα να φεύγουν στην Αμερική (ΗΠΑ). Διακρίνουμε τέσσερις ομάδες, που αριθμούσαν αντίστοιχα τέσσερα, επτά, πέντε και οκτώ άτομα. Επιπλέον έγινε και μια μεμονωμένη αναχώρηση.

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της **πρώτης αυτής ομάδας** είναι ότι είναι όλοι μέλη της ευρύτερης οικογένειας Μανανά. Περιλαμβάνει τους : Δήμο, Ζαχαρία, Ιωάννη και Παναγιώτη Μανανά. Από το λιμάνι της Πάτρας, στις 26 Φεβρουαρίου 1912, επιβιβάστηκαν στο πλοίο “Alice” και έφτασαν στη Νέα Υόρκη στις 14 Μαρτίου 1912. Από τα στοιχεία που καταγράφηκαν στην υπηρεσία μετανάστευσης προκύπτουν ότι :

- Ο Δήμος Μανανάς είχε ηλικία 35 ετών και ήταν αγράμματος. Ήταν παντρεμένος. Η γυναίκα του στη Γραβιά λεγόταν Λελούδα. Δήλωσε εργάτης με τελικό προορισμό το Σικάγο, όπου ήταν ο φίλος του Ευθύμιος Κρέμαστος.
- Ο Ζαχαρίας Μανανάς ήταν 20 χρονών. Ο πατέρας του στη Γραβιά λεγόταν Ιωάννης. Δήλωσε εργάτης με προορισμό την πόλη Χόκβιαμ της πολιτείας Ουάσινγκτον, όπου ήταν ο ξάδερφός του Αθανάσιος Καμέρας.
- Ο Ιωάννης Μανανάς, ηλικίας 20 ετών, γιος του Δήμου Μανανά. Η μητέρα του στη Γραβιά λεγόταν Λελούδα. Δήλωσε εργάτης με προορισμό την πόλη Χόκβιαμ της πολιτείας Ουάσινγκτον, όπου ήταν ο ξάδερφός του Αθανάσιος Μανανάς.

Το πλοίο “Alice”

- Ο Παναγιώτης Μανανάς ήταν 20 ετών. Ο πατέρας του στη Γραβιά λεγόταν Ευθύμιος. Δήλωσε εργάτης με τελικό προορισμό την πόλη Χόκβιαμ της πολιτείας Ουάσινγκτον, όπου ήταν ο ξάδερφός του Γεώργιος Μανανάς.

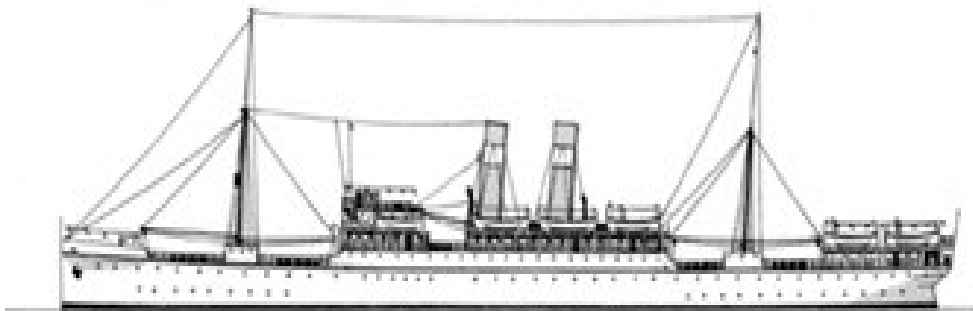
Η **δεύτερη ομάδα του έτους 1912** περιλάμβανε επτά άτομα από διαφορετικές οικογένειες (πλην μιας). Την αποτελούσαν οι: Θεόδωρος Βλάχος, Κωνσταντίνος Γιαννόπουλος, Βασίλειος Κορομπίλης, Γεώργιος Σκέντζος, Δημήτριος Σπυρόπουλος, Ιωάννης Τραμπάκλος και Κωνσταντίνος Τραμπάκλος. Στις 26 Φεβρουαρίου 1912, από την Πάτρα, πήραν το αιμόπλοιο⁴⁴ “Θεμιστοκλής” και στις 19 Μαρτίου 1912 αποβιβάστηκαν στη Νέα Υόρκη. Από την καταγραφή

ετών, Γεώργιος Ανδριούλης 17 ετών και Νικόλαος Αγγελής 26 ετών.

⁴⁵ Ο Θεόδ. Βλάχος το 1912 είχε δηλώσει ηλικία 27 ετών και το 1914 δήλωσε 35 ετών. Θεωρώντας ότι πρόκειται για το ίδιο πρόσωπο, εφόσον συμπίπτει το όνομα της συζύγου (Ελένη) και στα δύο ταξίδια, έτσι κάποια από

τους στην υπηρεσία μετανάστευσης των ΗΠΑ προκύπτουν τα παρακάτω στοιχεία :

- Ο Θεόδωρος Βλάχος⁴⁵ ήταν τότε 27 ετών, αναλφάβητος και παντρεμένος. Η γυναίκα του λεγόταν Ελένη και ήταν στη Γραβιά. Δήλωσε εργάτης με τελικό προορισμό το Σικάγο, όπου ήταν ο φίλος του Ηλίας Καράνιζαλης.
- Ο Κωνσταντίνος Γιαννόπουλος ήταν 30 ετών και παντρεμένος. Η γυναίκα του λεγόταν Παγώνα και ήταν στη Γραβιά. Ως απασχόληση δήλωσε εργάτης με προορισμό το Σικάγο, όπου ήταν ο συμπατριώτης του Ευθύμιος Κρέμαστος.
- Ο Βασίλειος Κορομπίλης ήταν τότε 24 ετών και δήλωσε εργάτης. Προορισμός του ήταν η πόλη Πεόρια (Peoria⁴⁶) του Ιλλινόις, όπου βρισκόταν ο φίλος του Νικ. Μανανάς.
- Ο Γεώργιος Σκένιζος ήταν τότε 28 ετών και παντρεμένος. Η γυναίκα του στη Γραβιά, λεγόταν Δήμητρα. Δήλωσε εργάτης με τελικό προορισμό την πόλη Χόκβιαμ της πολιτείας Ουάσινγκτον, όπου ήταν ο ξάδερφός του Δημήτριος Τραμπάκ(ου)λος.
- Ο Δημήτριος Σπυρόπουλος ηλικίας 18 ετών. Ο πατέρας του λεγόταν Ιωάννης και ήταν στη Γραβιά. Δήλωσε εργάτης και είχε ως προορισμό το Πόριλανι του Όρεγκον, όπου ήταν ο συμπατριώτης του Ηλίας Ολυμπίου.
- Ο Ιωάννης Τραμπάκλος ήταν 19 χρονών και αναλφάβητος. Ο πατέρας του λεγόταν Νικόλαος και ζούσε στη Γραβιά. Ως επάγγελμα δήλωσε εργάτης με τελικό προορισμό την πόλη Χόκβιαμ της πολιτείας Ουάσινγκτον, όπου ήταν ο ξάδερφός του Γεώργιος Τραμπάκ(ου)λος.

Το πλοίο "Themistocles"

- Ο Κωνσταντίνος Τραμπάκλος ήταν 18 χρονών και αναλφάβητος. Ο πατέρας του λεγόταν Αθανάσιος και ζούσε στη Γραβιά. Δήλωσε εργάτης με τόπο τελικού προορισμού την πόλη Χόκβιαμ της πολιτείας Ουάσινγκτον, όπου ήταν ο αδερφός του Γεώργιος Τραμπάκ(ου)λος.

τις ηλικίες που δηλώθηκαν δεν είναι σωστή. Αλλιώς, θα πρόκειται για διαφορετικά πρόσωπα με το ίδιο ονοματεπώνυμο, παντρεμένους, με όνομα συζύγου Ελένη. Δεν βρέθηκαν όμως ανάλογα στοιχεία.

⁴⁶ Είναι η μεγαλύτερη πόλη (112.000 κάτ., στο έτος 2.000) του νομού αυτού της Πολιτείας Ιλλινόις των ΗΠΑ. Βιομηχανική περιοχή με αλευρόμυλους, πολλά εργοστάσια οινοπνεύματος και ποτών, με κυτήρια, μονάδες κατασκευής επίπλων, αγροτικών μηχανημάτων, κ.ά.

⁴⁷ Υπήρχαν κι άλλα δύο άτομα που δήλωσαν ως πατρίδα τη Γραβιά. Αυτοί ήταν οι Αλέξανδρος Ηλιόπουλος και Ιωάννης Κατοσιάνης. Όμως τέτοια επώνυμα δεν υπήρξαν στη Γραβιά. Παραθέτουμε τα στοιχεία που δήλωσαν

Η **τρίτη ομάδα του έτους 1912** περιλάμβανε τρία⁴⁷ άτομα από διαφορετικές οικογένειες της Γραβιάς. Αυτά ήταν: Γεώργιος Αντιπάτης, Αθανάσιος Μπούγας και Αντώνιος Σπυρόπουλος. Στις 18 Μαρτίου 1912, από το λιμάνι της Πάτρας, επιβιβάστηκαν στο ατιμόπλοιο “Laura” και στις 3 Απριλίου 1912 έφτασαν στο λιμάνι της Νέας Υόρκης. Από τα διαθέσιμα στοιχεία της καταγραφής τους στην υπηρεσία μετανάστευσης προκύπτει ότι :

- Ο Γεώργιος Αντιπάτης ήταν τότε 20 ετών. Η μητέρα του στη Γραβιά λεγόταν Χρυσούλα. Δήλωσε ως επάγγελμα σιδεράς και ως τόπο τελικού προορισμού τη Βοστώνη της Μασαχουσέτης, όπου εκεί κοντά είχε το θείο του Πέτρο Αρβανίτη.
- Ο Αθανάσιος Μπούγας ηλικίας 20 ετών. Ο πατέρας του λεγόταν Ηλίας και ζούσε στη Γραβιά. Δήλωσε εργάτης με τελικό προορισμό το Μπέλλινχαμ (Bellingham) της Πολιτείας Ουάσινγκτον, όπου ήταν ο ξάδερφός του Παναγιώτης Μπούγας.
- Ο Αντώνιος Σπυρόπουλος, που ήταν τότε 22 χρονών. Η μητέρα του λεγόταν Ζαφείρω και ζούσε στη Γραβιά. Δήλωσε εργάτης με τόπο τελικού προορισμού το Μπέλλινχαμ (Bellingham) της Πολιτείας Ουάσινγκτον, όπου ήταν ο ξάδερφός του Γεώργιος Μαλάμος.

Η **τέταρτη ομάδα του έτους 1912** περιλάμβανε 3 άτομα⁴⁸ από διαφορετικές επίσης οικογένειες της Γραβιάς. Την αποτελούσαν οι : Ηλίας Μπαλωμένος, Αθανάσιος Κορμούσης και Νικόλαος Μπαλωμένος. Το ταξίδι τους έγινε τμηματικά. Από την Ελλάδα πήγαν στη Νάπολη της Ιταλίας. Εκεί, στις 27 Απριλίου 1912 επιβιβάστηκαν στο πλοίο “Taormina” και στις 10 Μαΐου 1912 έφτασαν στη Νέα Υόρκη. Από τα στοιχεία που δηλώθηκαν στις αμερικανικές υπηρεσίες μετανάστευσης σημειώνουμε για καθένα μετανάστη:

- Ο Ηλίας Μπαλωμένος ήταν τότε 25 χρονών και ανύπαντρος. Ο πατέρας του στη Γραβιά λεγόταν Γεώργιος. Δήλωσε αγρότης (farm lab) και ο τόπος προορισμού του ήταν το Ρέιμονι (Raymond) της πολιτείας Ουάσινγκτον, όπου ήταν ο συγγενής του Ηλίας Μακρής.

στην Υπηρεσία Μετανάστευσης των ΗΠΑ. Έτσι : (α) Ο Αλέξανδρος Ηλιόπουλος ήταν 19 ετών. Ο πατέρας του λεγόταν Θωμάς και ήταν στο χωριό (Γραβιά). Δήλωσε εργάτης με τόπο τελικού προορισμού την πόλη Τακόμα (Tacoma). Ως πλησιέστερο συγγενή του δήλωσε τον αδελφό του Ηλία Ηλιόπουλο στην πόλη Χόκβιμ της πολιτείας Ουάσινγκτον. (β) Ο Ιωάννης Κατσιαντώνης ήταν 21 ετών και παντρεμένος. Η γυναίκα του λεγόταν Παναγιώτα και ζούσε στο χωριό (Γραβιά). Δήλωσε εργάτης με τελικό προορισμό το Σικάγο, όπου ήταν ο ξάδερφός του Ευθύμιος Γκομάτσος.

⁴⁸ Άλλα 5 άτομα δήλωσαν ως παιρίδα τους και τόπο διαμονής τη Γραβιά, αλλά δεν ήταν. Πιθανή η προέλευσή τους από γειτονικά χωριά κι όπως συνηθιζόταν πάντα ανέφεραν τη Γραβιά ως το κεφαλοχώρι και αναγνωρίσιμο τόπο καταγωγής. Αυτοί ήταν : Γεώργιος Καμαρδισιώτης (το επώνυμο δεν είναι γνωστό σε ηλικιωμένους ντόπιους κατοίκους της Γραβιάς), Γεώργιος Πλασιήρας (από το Παλιοχώρι Λωριέων), Χαράλαμπος Κωνοσιαντέλλος (πιθανά από το Παλιοχώρι Λωριέων), Παναγιώτης Σιαφάκας (από το Παλιοχώρι Λωριέων), Ανδρέας Ζυγούρης (μάλλον από το Σκληρό). Στις ΗΠΑ, το 1912, δήλωσαν : (1) Ο Γεώργιος Καμαρδισιώτης ήταν τότε 19 ετών. Η μητέρα του στο χωριό λεγόταν Μαρία. Ως απασχόληση δήλωσε αγροτικές εργασίες και ως τόπο τελικού προορισμού του τη Νηριότι του Μίτσιγκαν, όπου ήταν ο αδερφός του. (2) Ο Γεώργιος Πλασιήρας ήταν επίσης 19 ετών. Ο πατέρας του στο χωριό λεγόταν Ιωάννης. Ως αντικείμενο απασχόλησης δήλωσε αγροτικές εργασίες (farm lab) με τόπο προορισμού το Johnsbury, όπου ήταν ο ξάδερφός του Αντώνιος Κολοφωτιάς. (3) Ο Χαράλαμπος Κωνοσιαντέλλος ήταν 20 ετών. Η μητέρα του στο χωριό λεγόταν Ελένη. Δήλωσε αγρότης και ο τόπος προορισμού του ήταν η Νέα Υόρκη, κοντά στον αδερφό του Ιωάννη. (4) Ο Παναγιώτης Σιαφάκας στην ηλικία των 20 ετών. Δήλωσε αγρότης (farm lab) με τόπο τελικού προορισμού του τη Νέα Υόρκη, όπου ήταν ο ξάδερφός του Ιωάννης Κωνοσιαντέλλος. (5) Ο Ανδρέας Ζυγούρης ήταν 24 ετών. Δήλωσε αγρότης, ο δε πατέρας του ήταν στο χωριό (Γραβιά). Χαρακτηρίστηκε “non immigrant alien” (δηλ. ότι δεν είναι αλλοδαπός μετανάστης). Τελικά δεν παρέμεινε στις ΗΠΑ και κατέληξε στον Καναδά.

⁴⁹ Με το ίδιο πλοίο ταξίδεψαν πέντε άτομα από τη γειτονική Μαριολάτα. Ήταν οι : Γεώργιος Ρίζος, 35 ετών, Νικόλαος Αγγελής, 31 ετών, Ιωάννης Ευσταθίου, 36 ετών, Θεόδωρος Αντωνίου, 24 ετών και Θεόδωρος Ρίζος,

- Ο Αθανάσιος Κορμούσης ήταν σε ηλικία 33 ετών και παντρεμένος. Τη γυναίκα του στη Γραβιά την έλεγαν Ιωαννίτσα (Γιαννίτσα). Ως απασχόληση δήλωσε αγροτικές εργασίες με τόπο προορισμού το Ρέιμοντ (Raymond) της πολιτείας Ουάσινγκτον, όπου ήταν ένας συγγενής του.
- Ο Νικόλαος Μπαλωμένος ήταν τότε 38 χρονών και παντρεμένος. Τη γυναίκα του στη Γραβιά την έλεγαν Παναγιώτα. Δήλωσε αγρότης (farm lab) με τόπο τελικού προορισμού το Ρέιμοντ της πολιτείας Ουάσινγκτον, όπου ήταν ο κουνιάδος του Ιωάννης Μακρής.

Στις 2 Σεπτεμβρίου 1912, από το λιμάνι της Πάτρας, με το αιμόπλοιο “Laura” έφυγε ο Δημήτριος Κρασιάς. Μετά από 15ήμερο ταξίδι, στις 17 Σεπτεμβρίου 1912 έφτασε στην Αμερική. Ο Δημήτριος Κρασιάς ήταν τότε 22 ετών. Τη μητέρα του στη Γραβιά τη λέγανε Αργύρω. Δήλωσε εργάτης και πήγαινε για δουλειά στο Μπέλλινχαμ (Bellingham) της Πολιτείας Ουάσινγκτον όπου ήταν και ο ξάδερφός του Α. Κουτροζής.

Την ίδια ημέρα (στις 2 Σεπ. 1912), από το λιμάνι της Πάτρας, ο Ιωάννης Σπυρόπουλος πήρε το πλοίο “Rannonia” και στις 19 Σεπτεμβρίου 1912 έφτασε στην Αμερική. Ήταν 20 χρονών και ο πατέρας του στη Γραβιά λεγόταν Γεώργιος. Δήλωσε αγρότης (farmer) με προορισμό τη Νέα Υόρκη και πλησιέστερο συγγενή στις ΗΠΑ, τον αδελφό του Π. Σπυρόπουλο στο Σικάγο.

Η. Η μεταπολεμική μεγάλη φυγή του 1914

Κατά τον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα του 1912-13 που έφερε νικηφόρο αποτέλεσμα για την Ελλάδα, η μετανάστευση σταμάτησε. Έγινε μάλιστα και αντιστροφή του ρεύματος, με πολλούς μετανάστες μας να γυρίσουν και να υπηρετήσουν στο στρατό.

Στο επόμενο έτος 1914 καταγράφονται 17 άνθρωποι της Γραβιάς που μετανάστευσαν στην Αμερική. Έφυγαν σε τρεις ομάδες που αριθμούσαν πέντε, τέσσερα και πέντε άτομα (και τρεις ακόμη που έφυγαν μόνοι τους).

Πρώτος και μεμονωμένα έφυγε ο Χαρίλαος Ντούλας. Στις 19 Ιανουαρίου 1914, από το λιμάνι της Πάτρας, επιβιβάστηκε στο αιμόπλοιο “Martha Washington” και στις 3 Φεβρουαρίου έφτασε στη Νέα Υόρκη. Ήταν 33 χρονών και παντρεμένος. Τη γυναίκα του στη Γραβιά τη λέγανε Βασίλω. Δήλωσε, όπως όλοι, εργάτης με προορισμό τη Νέα Υόρκη, όπου είναι ο γνωστός του Β. Καράμπελας.

Η πρώτη ομάδα του έτους 1914, αριθμούσε 5 άτομα και περιλάμβανε τους : Θεόδωρο Βλάχο, Βασίλειο Καράντζαλη, Γεώργιο Καράντζαλη, Δημήτριο Μανανά και Νικόλαο Μαστρογιάννη. Στις 2 Μαρτίου 1914, από το λιμάνι της Πάτρας, επιβιβάστηκαν στο πλοίο “Martha Washington” και στις 16 Μαρτίου 1914 έφτασαν⁴⁹ στην Αμερική. Από την καταγραφή των στοιχείων τους κατά την άφιξη έχουμε τα επόμενα στοιχεία :

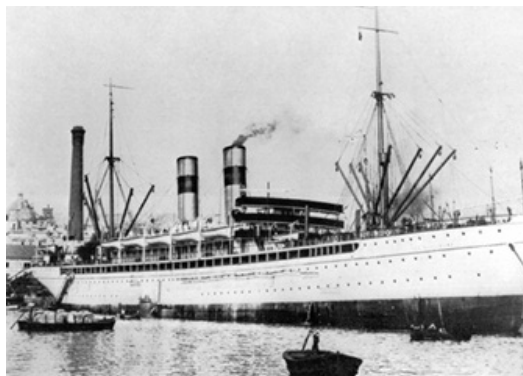
- Ο Θεόδωρος Βλάχος ήταν 35 ετών και παντρεμένος. Η γυναίκα του στη Γραβιά λεγόταν Ελένη. Ως απασχόληση δήλωσε εργάτης. Αυτό ήταν το δεύτερο ταξίδι στην Αμερική για το Θεόδωρο Βλάχο, εφόσον είχε ξανάρθει το Μάρτιο του 1912. Προορισμός του ήταν το

30 ετών. Προορισμός για τους τέσσερις ήταν το Ουήλιν (Wheeling) της Δυτ. Βιρτζίνια, ενώ ένας (ο Αγγελής) πήγε στο Ποκατέλο (Pocatello) του Αϊντάχο. [Σημ. : Το Wheeling είναι πόλη της Δυτικής Βιρτζίνια, κοντά στον ποταμό Οχάιο].

⁵⁰ Ως τόπο προορισμού είχαν γράψει αρχικά Ν.Υ. (New York), αλλά από πάνω γράφτηκε άλλος τόπος προορισμού, το Σικάγο (Ill., Chicago). Η ίδια αλλαγή προορισμού έγινε για όλα τα μέλη αυτής της ομάδας.

Σικάγο⁵⁰, όπου είχε ένα φίλο.

- Ο Βασίλειος Καράντζαλης ήταν 27 ετών. Ο πατέρας του στη Γραβιά λεγόταν Σπύρος. Δήλωσε εργάτης με τόπο προορισμού το Σικάγο, όπου ήταν ένας ανεψιός του.
- Ο Γεώργιος Καράντζαλης ήταν 29 ετών και παντρεμένος. Τη γυναίκα του στη Γραβιά τη λέγανε Γαρέφω. Δήλωσε εργάτης και πηγαίνει για δουλειά στο Σικάγο, όπου ήταν ένας ξάδερφός του.
- Ο Δημήτριος Μανανάς ήταν τότε 18 ετών και αναλφάβητος. Τη μητέρα του στη Γραβιά τη λέγανε Λελούδα. Ως απασχόληση δήλωσε εργάτης με τόπο προορισμού την πόλη Χόκβιαμ της πολιτείας Ουάσινγκτον, όπου ήταν ο αδερφός του Ιωάννης Μανανάς.
- Ο Νικόλαος Μαστρογιάννης⁵¹ (ή -νος) με ηλικία 40 ετών και παντρεμένος. Τη γυναίκα του στη Γραβιά τη λέγανε Παρασκευή. Δήλωσε αγρότης (farmer) με τόπο τελικού προορισμού το Χόκβιαμ της πολιτείας Ουάσινγκτον, όπου ήταν ο ξάδερφός του Ιωάννης Μελισσάρης.

Το πλοίο "San Guglielmo"

Με διαφορά λίγων ημερών ακολουθεί η δεύτερη ομάδα του έτους 1914, που αριθμούσε 4 άτομα περιλάμβανε τους : Χρήστο Αντιπάτη, Ηλία Κορομπίλη, Κωνσταντίνο Αντιπάτη και Αθανάσιο Λαλά. Από την Ελλάδα ταξίδεψαν στη Νάπολη της Ιταλίας. Από εκεί, στις 5 Μαρτίου 1914, επιβιβάστηκαν σε δύο διαφορετικά πλοία. Οι δύο πρώτοι με το αιμόπλοιο "San Guglielmo" έφτασαν στην Αμερική στις 18 Μαρτίου 1914. Οι άλλοι δύο (Κων. Αντιπάτης και Αθαν. Λαλάς) με το αιμόπλοιο "Hamburg" έφτασαν στο λιμάνι της Νέας Υόρκης στις 25 Μαρτίου 1914. Τα στοιχεία που κατέγραψε ο έλεγχος της υπηρεσίας Μετανάστευσης των ΗΠΑ μας δείχνουν ότι:

- Ο Χρήστος Αντιπάτης ήταν τότε 26 ετών και αναλφάβητος. Ο πατέρας του στη Γραβιά λεγόταν Γεώργιος. Δήλωσε εργάτης, με κατεύθυνση την πολιτεία Ουάσινγκτον.
- Ο Ηλίας Κορομπίλης ήταν 28 ετών. Η μητέρα του στη Γραβιά λεγόταν Παρασκευή. Δήλωσε εργάτης με τελικό προορισμό την πόλη Πεόρια (Peoria) του Ιλλινόις.
- Ο Κωνσταντίνος Αντιπάτης, ήταν 19 ετών. Ο πατέρας του στη Γραβιά λεγόταν Βασίλειος.

⁵¹ Το επώνυμο αυτό δεν είναι γνωστό στη Γραβιά ή δεν τυχαίνει να το ξέρουμε. Το αφήνουμε με επιφύλαξη.

⁵² Μετανάστης που ήρθε στις ΗΠΑ από τη γειτονική Μαριολάτα. Ταξίδεψε με το πλοίο "Θεοδοκλής" που έφτασε στο λιμάνι της Νέας Υόρκης στις 19 Μαρτίου 1912.

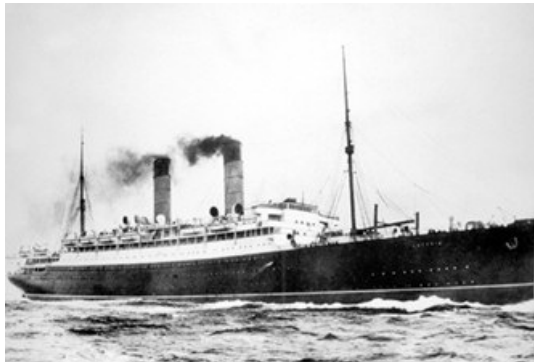
Ως απασχόληση δηλώθηκαν αγροτικές εργασίες (farmlab). Προορισμός του είναι το Ποκατέλλο (Pocatello) του Αϊντάχο, όπου ήταν ο θείος του Χρήστος Αντιπάτης.

- Ο Αθανάσιος Λαλάς ήταν τότε 17 ετών. Ο πατέρας του στη Γραβιά λεγόταν Ιωάννης (Giovanni). Δήλωσε ως επάγγελμα τις αγροτικές εργασίες (farmlab). Τελικός προορισμός του είναι το Μπέλλινχαμ (Bellingham) της πολιτείας Ουάσινγκτον, όπου είναι ο αδερφός του Γεώργιος Λαλάς.

Μια από τις λίγες μεμονωμένες αναχωρήσεις για την Αμερική είναι αυτή του Ηλία Κρασιά. Από το λιμάνι της Πάτρας, στις 4 Μαΐου 1914, επιβιβάστηκε στο αιμόπλοιο “Kaiser Franz Josef I” και στις 16 Μαΐου 1914 έφτασε στη Νέα Υόρκη. Ο Ηλίας Κρασιάς ήταν παντρεμένος με παιδιά. Τη γυναίκα του στη Γραβιά τη λέγανε Παρασκευή. Δήλωσε ως ασχολία τις αγροτικές εργασίες. Τελικός προορισμός του η πόλη Χόκβιαμ (Hoquiam) της πολιτείας Ουάσινγκτον, όπου ήταν ο φίλος του Μ. Τζαγκαλάκης.

Η **τρύτη** (και τελευταία) **ομάδα του έτους 1914** αριθμούσε 5 άτομα και περιλάμβανε τους : Αλέξανδρο Καράντζαλη, Γεώργιο Μπαλωμένο, Ηλία Μπαλωμένο, Περικλή Μπαλωμένο και Δημήτριο Τραμπάκ(ου)λο. Από το λιμάνι της Πάτρας, στις 2 Μαΐου 1914, επιβιβάστηκαν στο πλοίο “Laconia (1912)” και μετά από 15ήμερο ταξίδι, στις 17 Μαΐου 1914, πάτησαν το πόδι τους στην Αμερική. Για τους μετανάστες καταγράφηκε ότι:

- Ο Αλέξανδρος Καράντζαλης ήταν 25 ετών. Η μητέρα του στη Γραβιά λεγόταν Αλεξάνδρα. Δήλωσε εργάτης, με προορισμό το Χόκβιαμ (Hoquiam) της πολιτείας Ουάσινγκτον, όπου

Το πλοίο “Laconia 1912”

ήταν ο συγγενής του Κώστας Τραμπάκ(ου)λος.

- Ο Γεώργιος Μπαλωμένος ήταν 39 ετών και παντρεμένος. Η γυναίκα του στη Γραβιά λεγόταν Γεωργία. Ήταν εργάτης και δήλωσε ως τόπο προορισμού το Ουήλιν (Wheeling) της Δυτικής Βιρτζίνια, όπου ήταν ο φίλος του Γιάννης Αντριούλης⁵²
- Ο Ηλίας Μπαλωμένος ήταν 26 ετών. Ο πατέρας του στη Γραβιά λεγόταν Γεώργιος. Για τον Ηλία ήταν η 2η φορά που ερχόταν στην Αμερική μετά τις 10 Μαΐου 1912. Δήλωσε εργάτης με τόπο προορισμού το Ουήλιν (Wheeling) της Δυτικής Βιρτζίνια, όπου ήταν ο συγγενής του Χαράλαμπος Σοφινός⁵³.

⁵³ ό. π.

⁵⁴ Φίλος του ήταν ο συμπαιριώτης του Ευθύμιος Κρέμαστος. Πολύ πιθανή η μετακίνησή του τα επόμενα χρόνια στην Πενσιλβάνια, όπου έγινε βιομηχανικός εργάτης.[μάρτυρα Ανδρέα Ευθ. Κρέμαστου, 95 ετών]

- Ο Περικλής Μπαλωμένος⁵⁴ ήταν 33 ετών και παντρεμένος. Η γυναίκα του στη Γραβιά λεγόταν Ευγενία. Ερχόταν στην Αμερική για 2η φορά μετά το 1912. Δήλωσε εργάτης με τόπο προορισμού το Ουήλιν (Wheeling) της Δυτικής Βιρτζίνια, όπου ήταν ο ξάδερφός του Γεώργιος Ρίζος⁵⁵.
- Ο Δημήτριος Τραμπάκ(ου)λος ή Τραμπάκλος ήταν 25 ετών. Ο πατέρας του στη Γραβιά λεγόταν Αθανάσιος. Δήλωσε εργάτης με τελικό προορισμό το Χόκβιαμ της πολιτείας Ουάσινγκτον, όπου ήταν ο φίλος του Αθανάσιος Καμέρας.

Η τελευταία αναχώρηση για το έτος 1914 έγινε από τον Ιωάννη Αντιπάτη. Από την Ελλάδα έφτασε στη Νάπολη της Ιταλίας. Στις 12 Μαρτίου 1914 επιβιβάστηκε στο αιμόπλοιο “Hamburg” και στις 25 Μαρτίου 1914 έφτασε στο λιμάνι της Νέας Υόρκης. Ήταν τότε 40 ετών και παντρεμένος. Η γυναίκα του στη Γραβιά λεγόταν Αγγελική. Ως απασχόληση δηλώθηκαν αγροτικές εργασίες (farmlab). Προορισμός του ήταν το Ποκατέλλο (Pocatello) του Αϊντάχο, όπου ήταν ο αδελφός του Χρήστος Αντιπάτης.

Θ. Μια μεμονωμένη αναχώρηση στο 1917

Στα τέλη του Γενάρη του 1917, ο Ιωάννης Αντωνόπουλος, στο λιμάνι του Πειραιά, επιβιβάστηκε στο ελληνικό αιμόπλοιο “Παρίς” και στις 12 Φεβρουαρίου έφτασε στην Αμερική. Ήταν τότε 37 ετών και παντρεμένος, η δε γυναίκα του ζούσε στη Γραβιά. Αυτό ήταν το δεύτερο ταξίδι στις ΗΠΑ. Είχε ξανάρθει την περίοδο 1911-1912 και δούλεψε στο Πόρτλαντ. Τώρα δήλωσε εργάτης (workman) με τελικό προορισμό τη Νέα Υόρκη.

Ι. Ο επίλογος της μεταναστευτικής εικοσαετίας, στο έτος 1920

Η **τελευταία ομάδα**, που έφυγε για την Αμερική το έτος 1920, αριθμούσε⁵⁶ 3 άτομα και περιλάμβανε τους : Κωνσταντίνο Αντιπάτη, Ιωάννη Κ. Αντιπάτη και Δήμο Μανανά. Από το λιμάνι του Πειραιά, στις 30 Σεπτεμβρίου 1920, επιβιβάστηκαν στο αιμόπλοιο “Rannonia” και στις 26 Οκτωβρίου 1920 έφτασαν στο λιμάνι της Νέας Υόρκης. Κατά την άφιξη δηλώθηκαν τα παρακάτω στοιχεία :

- Ο Κωνσταντίνος Αντιπάτης ήταν 43 ετών και παντρεμένος. Ήταν η 3η φορά που πήγαινε στην Αμερική μετά το 1906 (σε ηλικία 29 ετών) και το 1910-12⁵⁷ Η γυναίκα του στη Γραβιά λεγόταν Αλεξάνδρα. Δήλωσε εργάτης με προορισμό τη Νέα Υόρκη, όπου ήταν ο φίλος του Ιωάν. Χουλιάρας.

⁵⁵ μετανάστης από τη Μαρσιολάτα Παρνασσίδας. Έφτασε στην Αμερική στις 17 Μαΐου 1914 με το ίδιο πλοίο “Lacopia 1912”, που έφερε τον Περικλή Μπαλωμένο. (βλ. υποσημείωση 11).

⁵⁶ Υπήρχε και τέταρτο άτομο στην ομάδα αυτή, που δήλωσε ως πατρίδα του τη Γραβιά, αλλά δεν ήταν. Το όνομά του ήταν Νικόλαος Μπανόννας, που δεν υπήρξε τέτοιο στη Γραβιά τα παλιότερα χρόνια. Δίνουμε τα στοιχεία που καταγράφηκαν στις ΗΠΑ : Ο Νικόλαος Μπανόννας ήταν ηλικίας 45 ετών και παντρεμένος. Τη γυναίκα του στο χωριό (δήλωσε τη Γραβιά) τη λέγανε Βασίλω. Ήταν η 2η φορά που ερχόταν στην Αμερική μετά το 1910-12. Δήλωσε εργάτης με τελικό προορισμό του τη Νέα Υόρκη, όπου ήταν ο φίλος Ιωάν. Χουλιάρας.

⁵⁷ Το 1920 δήλωσε κι έχει καταγραφεί ότι είχε ξανάρθει στις ΗΠΑ το 1910-12 και πήγε τότε στην πολιτεία Ουάσινγκτον.

⁵⁸ Η αδελφή του Ευγενία παντρεύτηκε τον Παναγιώτη Ηλ. Κρανιά.

⁵⁹ Παρατσούκλι Στακόγιαννος.

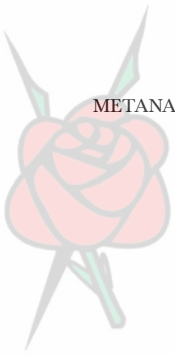
- Ο Ιωάννης Αντιπάτης, παιδί 10 ετών και γιος του προηγούμενου Κων-νου Αντιπάτη. Ήταν μαθητής και η μητέρα του στη Γραβιά λεγόταν Αλεξάνδρα. Προορισμός του, μαζί με τον πατέρα του ήταν η Νέα Υόρκη, όπου ήταν ο φίλος τους Ιωάν. Χουλιάρας.

Το πλοίο "Pannonia"

- Ο Δήμος Μανανάς, ήταν 45 ετών και παντρεμένος. Ήταν η 2η φορά που πήγαινε στην Αμερική μετά το 1912, όπου ήδη βρισκόταν ο γιος του Δημήτριος. Τη γυναίκα του στη Γραβιά την έλεγαν Λελούδα (Loyloydi Mananou). Ο Δήμος Μανανάς δήλωσε εργάτης με τελικό προορισμό τη Νέα Υόρκη, όπου ήταν ο φίλος του Ιωάν. Χουλιάρας.

Αποβίβαση των γυναικών στο λιμάνι της Νέας Υόρκης

Άφιξη Ελλήνων μεταναστών (1910)

Ιατρικός έλεγχος στους μετανάστες

Φωτιοτυπία 1ης και 2ης σελίδας καταγραφής (πλοίο Konig Albert, άφιξη 10 Μαρτίου 1911,

FORM 200-B
Department of Commerce and Labor
IMMIGRATION SERVICE

27
20

SALOON, CABIN, AND STEERAGE ALIENS MUST BE COMPLETELY MANIFESTED.

LIST OR MANIFEST OF ALIEN PASSENGERS FOR THE UNITED STATES

Required by the regulations of the Secretary of Commerce and Labor of the United States, under Act of Congress approved February 20, 1907, to be delivered

S. S. KONIG ALBERT sailing from Naples February 24th 1911

No. as List	NAME IN FULL		Age	Sex	Occu- pation	Alio to- East. Write	Nationality (Country of which citizen or subject.)	Place or People	Last Permanent Residence		The name and complete address of nearest relative or friend in country whence alien came.	Final Destination	
	Family Name	Given Name							Year	Month		Country	City or Town
1	Canuso	Antonio	37	M	laborer	Yes	Italy	Naples			wife Anselma		
2	De Luca	Angelo	19	M		No	Italy	Naples			father Felice	NY	Westchester
3	Viniguerra	Giacchino	34	M		No	Italy	Naples			father Antonio		
4	Labriale	Carmine	18	M			Italy	Naples			father Pasquale		
5	Viniguerra	Giuseppe	19	M			Italy	Naples			father Alessandro		
6	Vacca	Vincenzo	18	M			Italy	Naples			father Michele	NY	Westchester
7	Viniguerra	Angelo	16	M			Italy	Naples			father Antonio		
8	Lurico	Giuseppe	16	M	laborer	Yes	Italy	Naples			mother Dr. Maria Carmela	NY	Westchester
9	Petrillo	Carlina	18	F	seamstress	No	Italy	Naples			brother Giovanni		
10	Calavuso	Angela Maria	15	F	seamstress	No	Italy	Naples			brother Domenico	NY	Westchester
11	Labriale	Giuseppe	15	M	seamstress	No	Italy	Naples			father Pasquale		
12	Falco	Antonio	38	M	laborer	Yes	Italy	Foggia			wife Giuseppina		
13	De Alfano	Vincenzo	37	M		No	Italy	Foggia			brother Antonio		
14	Falco	Michele	35	M		Yes	Italy	Foggia			wife Antonia		
15	Guerra	Giuseppe	21	M			Italy	Foggia			wife Giovanna		
16	MITTID Kostas	Kavakambis	40	M			Greece	Greece			wife Anastasia		
17	MITTID Kostas	George	36	M			Greece	Greece			wife Anastasia		
18	Mihalac	Georges	36	M	captain		Albania	Albania			wife Maria		
19	Dulas	Georgio	35	M	laborer		Albania	Albania			wife Lambro		
20	Karimbis	Joannis	28	M			Albania	Albania			wife Anastasia		
21	Antonios	Nicola	24	M			Albania	Albania			father Dimitris		
22	Antisios	Joannis	23	M		No	Albania	Albania			wife Vasilis		
23	Velcos	Giorgio	19	M		Yes	Albania	Albania			father Giovanni		
24	Papas	Andreas	32	M		No	Albania	Albania			wife Maria		
25	Antipatis	Anastotis	25	M		Yes	Albania	Albania			father Giorgi		
26	Katrisis	Andreas	19	M			Albania	Albania			father Dimitris		
27		Effimio	20	M		No	Albania	Albania			father Antonis		
28	Manavas	Manasio	25	M		Yes	Albania	Albania			mother Anastasia		
29	Agapitos	Apostolo	29	M		No	Albania	Albania			wife Konstantinos		
30	Lilos	Vlassi	19	M		Yes	Albania	Albania			father Costa		

41

469/498

Clearing Agent.

στοιχείων των μεταναστών

στη Νέα Υόρκη, με 10 μετανάστες της Γραβιάς)

THIS SHEET IS FOR STEERAGE PASSENGERS.

List **20**

STATES IMMIGRATION OFFICER AT PORT OF ARRIVAL.

to the United States Immigration Officer by the Commanding Officer of any vessel having such passengers on board upon arrival at a port in the United States.

Arriving at Port of New York March 10 1911

No. in List	Whether being a ticket to work for a particular employer?	By whom was passage paid?	Whether ever before in the United States and if so, when and where?	Whether going to join a relative or friend, and if so, what relative or friend, and his name and complete address.	Whether a Polyglot?	Whether an Anarchist?	Condition of Health, Mental and Physical.	Deformed or Crippled. Nature, length of time, and cause.	Height. Feet, inches.	Color of—		Marks of Identification.	Place of Birth.	
										Hair.	Eyes.		Country.	City or Town.
1	Yes	self	25/10/10	sister Eleonora Casanova 517 Broadway, New York, N.Y.			good	5'6"	dark brown	none		Roma	Magnum	
2	"	"	30/10/10	sister Agostina Casanova 576 Broadway, New York				5'3"	very light blue			Austria	Bohemia	
3	"	"	2nd class	brother				5'6"	light brown					
4	"	"	2nd class	sister Marianna Casanova 14 Broadway, New York				5'3"	dark brown					
5	Yes	"	2nd class	brother Adolfo Casanova 14 Broadway, New York				5'3"	very light blue					
6	Yes	"	2nd class	sister Casimira Casanova Box 319, New York				5'3"	dark brown					
7	Yes	"	2nd class	brother Agostino Casanova 176 Broadway, New York				5'2"	very light blue					
8	No	"	1st class	sister Maria Casanova 127th Ave., West Farms, N.Y.				5'2"	very light blue				Austria	Bohemia
9	Yes	"	1st class	brother Adolfo Casanova 14 Broadway, New York				5'2"	very light blue					
10	No	"	2nd class	brother Giuseppe Casanova 128, 5th Ave., New York				5'9"	very light blue					
11	Yes	"	2nd class	brother Giuseppe Casanova 128, 5th Ave., New York				5'9"	very light blue					
12	Yes	"	2nd class	brother Giuseppe Casanova 128, 5th Ave., New York				4'9"	brown				Poland	Galicia
13	Yes	"	2nd class	brother Giuseppe Casanova 128, 5th Ave., New York				4'5"	very light blue				Poland	Galicia
14	Yes	"	2nd class	brother Giuseppe Casanova 128, 5th Ave., New York				4'10"	dark brown				Poland	Galicia
15	Yes	"	2nd class	brother Giuseppe Casanova 128, 5th Ave., New York				5'	very light blue					
16	Yes	"	2nd class	brother Giuseppe Casanova 128, 5th Ave., New York				5'9"	dark brown				Canada	Quebec
17	Yes	"	2nd class	brother Giuseppe Casanova 128, 5th Ave., New York				5'7"	very light blue					
18	Yes	"	2nd class	brother Giuseppe Casanova 128, 5th Ave., New York				5'5"	very light blue				Sweden	Upsala
19	Yes	"	2nd class	brother Giuseppe Casanova 128, 5th Ave., New York				5'7"	very light blue				Poland	Galicia
20	Yes	"	2nd class	brother Giuseppe Casanova 128, 5th Ave., New York				5'7"	very light blue					
21	Yes	"	2nd class	brother Giuseppe Casanova 128, 5th Ave., New York				5'7"	very light blue				Poland	Galicia
22	Yes	"	2nd class	brother Giuseppe Casanova 128, 5th Ave., New York				5'7"	very light blue					
23	Yes	"	2nd class	brother Giuseppe Casanova 128, 5th Ave., New York				5'6"	very light blue				Poland	Galicia
24	Yes	"	2nd class	brother Giuseppe Casanova 128, 5th Ave., New York				5'5"	very light blue					
25	Yes	"	2nd class	brother Giuseppe Casanova 128, 5th Ave., New York				5'2"	very light blue				Poland	Galicia
26	Yes	"	2nd class	brother Giuseppe Casanova 128, 5th Ave., New York				5'3"	very light blue					
27	Yes	"	2nd class	brother Giuseppe Casanova 128, 5th Ave., New York				5'7"	very light blue					
28	Yes	"	2nd class	brother Giuseppe Casanova 128, 5th Ave., New York				5'7"	very light blue					
29	Yes	"	2nd class	brother Giuseppe Casanova 128, 5th Ave., New York				5'8"	very light blue					
30	Yes	"	2nd class	brother Giuseppe Casanova 128, 5th Ave., New York				5'3"	very light blue				Poland	Galicia

7. Η τύχη των μεταναστών της Γραβιάς

Η σκέψη του μετανάστη είναι πάντα η επιστροφή. Οι περισσότεροι έφυγαν 20 χρονών περίπου κι έλειψαν περισσότερα από 10 χρόνια. Διέθεσαν την καλύτερη περίοδο της ζωής τους στα ξένα, μακριά απ' τους δικούς τους, σε σκληρές δουλειές και συνθήκες ζωής, παρέα με τη μοναξιά και τη στενοχώρια, αγωνιζόμενοι για ένα καλύτερο αύριο δικό τους και της γονικής οικογένειας. Όταν μάζεψαν ένα αξιόλογο κομμάδι κι έτρεξαν τα χρόνια της αντοχής τους, τότε πήραν το πλοίο της επιστροφής.

Με τα χρήματα που έφεραν αγόρασαν κάποια κτήματα, αποπλήρωσαν χρέη και λοιπές οικονομικές υποχρεώσεις της οικογένειας και βοήθησαν τις ανύπαντρες αδελφές τους να αποκατασταθούν. Δυστυχώς, όπως συχνά συμβαίνει, αρκετούς τους εκμεταλλεύτηκαν κάποιοι επιτήδειοι συμπατριώτες ή συγγενείς ζητώντας δανεικά που έγιναν αγύριστα, ή δέχτηκαν να υπογράψουν ως εγγυητές σε δάνεια άλλων (που δεν τα πλήρωσαν μετά), όσο και άτομα του οικογενειακού τους χώρου.

Από τους 71 μετανάστες της Γραβιάς στην Αμερική, που αναζητήσαμε την πορεία της τύχης τους εκεί και τα επόμενα χρόνια, οι 14 πέθαναν εκεί. Για τους 26 (από τους 71) δεν έχουμε βρει στοιχεία που να βεβαιώνουν την επιστροφή τους στη Γραβιά και δεν είναι γνωστή η τύχη τους.

Με περιορισμένα σχετικά στοιχεία, εφόσον κύλησε ένας αιώνας από τότε, δίνουμε για καθένα μετανάστη της Γραβιάς, τη συνοπτική συνέχεια της προσπάθειάς τους. Έτσι :

1. **Ανυπάτης Γεώργιος** (1892-;) (ή Πατάκας ή Πατακογιώργος) του Δημητρίου και της Λελούδας. Επιστρέφοντας στη Γραβιά, έφερε χρήματα. Παντρεύτηκε τη Λελούδα (1905-2003) και απέκτησαν 3 κόρες (Ελένη, Βασιλική και Δήμητρα). Βοήθησε την οικογένειά του και προίκισε την αδερφή του⁵⁸. Έγινε παραγωγός και μετά γεωργός.
2. **Ανυπάτης Ευθύμιος** (1870-;). Άγνωστη η οικογένειά του. Δεν έχουμε στοιχεία.
3. **Ανυπάτης Ιωάννης**⁵⁹ του Παναγιώτη (1874- ;): Έφυγε παντρεμένος. Από την πρώτη γυναίκα του την Αγγελική απέκτησε ένα γιο, τον Κωνσταντίνο, που σκοτώθηκε (μάλλον στη Μικρά Ασία). Μετά το θάνατο της γυναίκας του, έκανε β' γάμο στην Αμφισσα με τη Βασιλική, απέκτησε πάλι ένα γιο που τον ονόμασαν Κωνσταντίνο.
4. **Ανυπάτης Κωνσταντίνος** (1877- ;): Πήγε δύο φορές στην Αμερική. Ήταν παντρεμένος. Τη γυναίκα του τη λέγανε Αλεξάνδρα. Πρώτη φορά πήγε το 1906, έμεινε για 2-3 χρόνια και γύρισε πίσω. Το 1920 πήγε για 2η φορά μαζί με το 10χρονο γιο του Ιωάννη. Ελλείπουν άλλα στοιχεία.
5. **Ανυπάτης Κωνσταντίνος** του Βασιλείου (1895-;): Άγνωστη η τύχη του.
6. **Ανυπάτης Παναγιώτης** του Γεωργίου (1887- ;): Αδελφός του Χρήστου Γεωρ. Ανυπάτη. Πήγε δυο φορές στην Αμερική (το 1907 και 1911). Σε μεγάλη ηλικία γύρισε στη Γραβιά, χωρίς οικογένεια. Έφυγε και πήγε στην Ελευθερούπολη (Πράβι) κοντά στην αδερφή του.
7. **Ανυπάτης Παναγιώτης** του Δημητρίου⁶⁰ (1890-1913): Στην Αμερική βρέθηκαν (ή είχαν επικοινωνία) με το συμπατριώτη και φίλο του Ευθύμιο Λαλά, με τον οποίο έφυγαν το ίδιο έτος (1907). Το 1912 αποφάσισαν να γυρίσουν πίσω και να στρατευθούν. Στο Β' Βαλκανικό πόλεμο, ο στρατιώτης

⁶⁰ Παρατσούκλι Στακομήτσος.

⁶¹ Βλ. βιβλίο: Μπουλαλά Κλεάνθους «Ιστορία 2ου Συντάγματος Πεζικού», έκδ. 1921, Αθήνα.

⁶² Σκοτώθηκε από Ιταλούς στην Κατοχή στο "51".

Παναγιώτης Αντιπάτης του 2ου λόχου, του 2ου Συντάγματος Πεζικού της Λαμίας, σκοτώθηκε στη Βυσόκεια⁶¹ (μια μέρα πριν αρχίσει η μάχη του Λαχανά) στις 19-6-1913. Ο Ευθύμιος Λαλάς γύρισε απ' το στρατό κι έζησε στη Γραβιά.

8. **Αντιπάτης Παναγιώτης** του Δημητρίου και της Χρυσούλας, επαγγέλματος σιδεράς. Πήγε στην Αμερική, επέστρεψε και έζησε στη Γραβιά. Παντρεύτηκε τη Γιαννούλα Γουλιάμου και απέκτησαν τέσσερα παιδιά (Ηλίας, Δημήτριος⁶², Κων/νος και Χρυσούλα).
9. **Αντιπάτης Χρήστος**⁶³ του Γεωργίου (1888-) : Επέστρεψε από την Αμερική, παντρεύτηκε την Παναγιού Κουτροζή κι απέκτησαν τέσσερα παιδιά (Γεώργιο, Μαρία, Γεωργία, Νικόλαο). Στη Γραβιά, ο Χρήστος Αντιπάτης ήταν γεωργός.
10. **Αντιπάτης Χρήστος** του Παναγιώτη (1872-) : Πήγε παντρεμένος στην Αμερική. Τη γυναίκα του έλεγαν Αγγελική⁶⁴. Απέκτησαν τέσσερα παιδιά (Παναγιώτης, Νίκος, Γιαννίτσα, Χρυσάνθη). Στη Γραβιά, ο Χρήστος Αντιπάτης απέκτησε δικό του φούρνο. Σε επόμενα χρόνια τα παιδιά του Παναγιώτη και Χρυσάνθη⁶⁵ πήγαν στην Αμερική, όπου εργάστηκαν κι έμειναν μόνιμα. Με τα παιδιά τους επισκέπτονταν τη Γραβιά.
11. **Αντωνίου Νικόλαος** του Δημητρίου (1887-1973) : Έφυγε κρυφά απ' τον πατέρα του, που ήταν Δήμαρχος⁶⁶ Δωριέων (έδρα Γραβιά). Ήταν ανύπαντρος και πιθανά δήλωσε λανθασμένα στοιχεία στην Αμερική. Επιστρέφοντας παντρεύτηκε την Ευγενία Ιωάν. Λαλά κι απέκτησαν δύο παιδιά (Δημήτριο και Ασπασία). Είχε ακίνητη περιουσία με ιδιόκτητο υδρόμυλο⁶⁷ και νεροπρίνο. Διετέλεσε Πρόεδρος της τέως Κοινότητας Γραβιάς για αρκετές θητείες (ήταν Βενιζελικός). Εργάστηκε στην ΑΕ Βαζίτες Παρνασσού, απ' όπου συνταξιοδοτήθηκε.
12. **Αντωνόπουλος⁶⁸ Ιωάννης** του Βασιλείου (1880- ;) : Έφυγε παντρεμένος. Τη γυναίκα του την έλεγαν Παναγιού (καταγόταν απ' το Μόδι Λοκρίδας). Απέκτησαν μία κόρη την Ευσταθία, που αποκαταστάθηκε κι έζησε στην Αθήνα. Απ' αυτήν αγόρασε ο Γουλιάμος (Ζέρβας) το πατρικό της οπίτι, που υπάρχει μέχρι σήμερα, με το καφενείο κάτω.
13. **Βλάχος Θεόδωρος** : Έφυγε παντρεμένος. Γυναίκα του ήταν η Ελένη. Δεν υπάρχουν γνωστά στοιχεία για την οικογένεια αυτή, ούτε για τη συνέχεια. Το οπίτι (ήταν δύο στο στενάκι δίπλα από του Μακαρέζου) μεταβιβάστηκε ή πουλήθηκε σε άλλους. Πιθανά δεν επέστρεψε στη Γραβιά.

⁶³ ή Τουρκάκιας

⁶⁴ Πνήγικε το 1939, από τα νερά του χείμαρρου Χαϊνίτσα (ή Κουραδά). Το οπίτι τους ήταν δίπλα στη γέφυρα.

⁶⁵ Ο άντρας της ήταν από τα Καστέλια και λεγόταν Κάντζος.

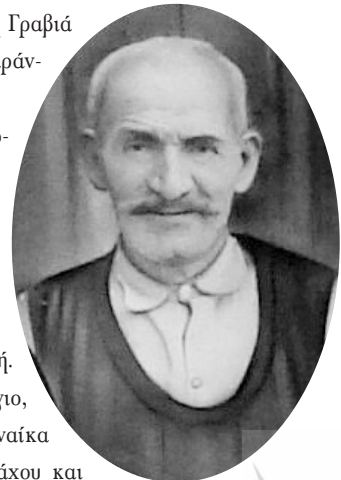
⁶⁶ Ο Δημήτριος Αντωνίου και ο Ιωάννης Βιοβίκης ήταν μόνιμοι αντίπαλοι για τη θέση του Δημάρχου Δωριέων και εναλλάσσονταν στη θέση αυτή.

⁶⁷ Ο μύλος ήταν στη στροφή του δρόμου απέναντι απ' το ναό του Αγίου Βασιλείου, μέσα στη ρεματιά. Στα χρόνια εκείνα ο χείμαρρος είχε πολύ νερό.

⁶⁸ Αδέρφια του ήταν : Αντώνιος, Λεωνίδα, Αγγελική, Κωνσταντίνα, Βιολέτα και Αικατερίνη. Ο Αντώνιος έγινε στρατιωτικός κι έφτασε στο βαθμό του στρατηγού (ήταν φρουράρχος Αθηνών την περίοδο μετά το 1920). Παντρεύτηκε τη Λούλα Κων. Βέλλιου και απέκτησαν το Βασίλειο και την Τούλα. Ο Λεωνίδας παντρεύτηκε την Αργυρώ Μπαλωμένου και απέκτησαν το Βασίλειο (έγινε δάσκαλος). Η Αγγελική παντρεύτηκε τον παπα-Δήμο Κόλλια και απέκτησαν το Θανάση, Βασίλειο, Ευσταθία, Νίτσα και μια κόρη ακόμα. Η Κωνσταντίνα παντρεύτηκε τον Αθανάσιο Κρέμαστο (αδελφό του αμερικάνου Ευθ. Κρέμαστου) και απέκτησαν τον Ηλία (έγινε ταχυδρομικός), το Βασίλειο, το Δημήτριο (έγινε δάσκαλος), την Ασήμω και την Αικατερίνη (που πέθανε νέα). Η Βιολέτα παντρεύτηκε τον Παναγιώτη Μανανά και απέκτησαν την Αθανασία (παντρεύτηκε τον Αλεξίου, μικρασιάτη πρόσφυγα) και το Γεώργιο. Η Αικατερίνη δεν παντρεύτηκε.

⁶⁹ Μετά το θάνατο του Αλέξανδρου (Τοαπρούνη) Καραντζαλη, από το αμερικανικό ασφαλιστικό ταμείο δόθηκε αποζημίωση, που τη μοιράστηκαν (ως πλησιέστεροι συγγενείς) τα υπόλοιπα αδέρφια Ιωάννης, Κων/νος και Παντελής. Τοποθέτησαν τα χρήματα σε αγορά γης (οι 2 απ' αυτούς ήταν κτηνοτρόφοι, ο δε τρίτος ήταν αγρότης)

14. **Γιαννόπουλος Κωνσταντίνος** του Ιωάννου (1882- ;) : Έφυγε παντρεμένος. Η γυναίκα του λεγόταν Παγώνα. Επέστρεψε στη Γραβιά. Για κάποια χρόνια ήταν γραμματέας του τότε Δήμου Δωριέων. Είχε δύο παιδιά (Ιωάννη, Αντωνία).
15. **Γκόλφης Λεωνίδας** Κωνσταντίνου. Έμεινε στην Αμερική (δεν γύρισε). Είναι άγνωστη η τύχη του. Είχε στο χωριό 3 αδέρφια (Αλέξανδρο, Ιωάννη και Άννα).
16. **Γουλιάμου Γεώργιος** (1888- ;) : Ο πατέρας του πρέπει να λεγόταν Χρήστος. Η μητέρα του Αργυρή. Πέθανε στην Αμερική.
17. **Γουλιάμου Ιωάννης** (1885- ;) : Αδελφός του προηγούμενου. Πέθανε στην Αμερική.
18. **Γουλιάμος Γουλιάμου Ι.** (1881- ;) : Η πατέρας του πρέπει να λεγόταν Ιωάννης. Δεν βρέθηκαν άλλα στοιχεία. Πιθανά δεν επέστρεψε.
19. **Γουλιάμος Παναγιώτης** Ηλία : Πήγε στην Αμερική. Επέστρεψε και παντρεύτηκε την Πηνελόπη Μπούγα (αδελφή του Δημητρίου Μπούγα). Απέκτησαν μια κόρη. Ο Παναγιώτης Γουλιάμος ήταν γεωργο-κτηνοτρόφος. Μετά το θάνατο της γυναίκας του παντρεύτηκε τη Βασιλική Γεωργ. Αντιπάτη. Απέκτησαν ένα γιο (τον Ηλία) και δύο κόρες Ελένη και Μαρία).
20. **Καμέρας Αθανάσιος** του Θεοδώρου(1891-1969): Επέστρεψε από την Αμερική. Έγινε γεωργός και - κατά διαστήματα - αγροφύλακας (δραγάτης). Παντρεύτηκε την Παναγιού (1894-1989), από τη Σουβάλα και απέκτησαν 3 κόρες (Μαρία, Αικατερίνη, Δήμητρα). **Αλέξανδρος (Τσαπρούνης) Καράντζαλης**
21. **Καράντζαλης Αλέξανδρος**⁶⁹ Ευσταθίου (1889-;): Γνωστός στη Γραβιά ως Τσαπρούνης Καράντζαλης. Αδελφός του ήταν ο Ιωάννης Καράντζαλης. Δεν επέστρεψε. Πέθανε στην Αμερική, ανύπαντρος.
22. **Καράντζαλης Βασίλειος** Σπύρου (1887 - ;) : Δεν είναι γνωστή η τύχη του.
23. **Καράντζαλης Γεώργιος** Σπύρου (1885 - ;) : Πήγε παντρεμένος στην Αμερική. Γυναίκα του ήταν η Γαρέφω Νικολ. Τραμπάκλου. Απέκτησαν ένα γιο, το Σπύρο, που έγινε σπουδαίος γεωπόνος. Ο Γεώργιος, πιθανά, δεν επέστρεψε στη Γραβιά.
24. **Καράντζαλης Ιωάννης** : Το 1910 (πιθανά) πήγε στην Αμερική. Προορισμός του το Σικάγο. Ήταν παντρεμένος και είχε ένα γιο, τον Ευστάθιο. Όταν επέστρεψε από την Αμερική, η πρώτη γυναίκα του είχε πεθάνει. Παντρεύτηκε σε β' γάμο την Αλεξάνδρα Βλάχου και απέκτησαν δύο παιδιά (Κούλα και Αλέκο).
25. **Κατσιμπρας Ιωάννης** (1883 - ;) : Πήγε παντρεμένος στην Αμε-

Ιωάννης Καράντζαλης
(δεκαετία '60)

ή σε δάνεια, που ενίοτε γίνονταν κι αγύριστα.

⁷⁰ παρατσούκλι Μπασακλάσας

⁷¹ πέθανε σε ηλικία 84 χρονών περίπου μέσα στο καφενείο του Ζέρβα.

⁷² Έφερε 5.000 \$ και τότε αγόρασε το σπίτι που έχει μέχρι σήμερα ο γιος του Ανδρέας.

- ρική. Γυναίκα του ήταν η Αλεξάνδρα Ιωάν. Κοντογιάννη. Απέκτησαν μια κόρη (Μαρία). Ο Ιωάννης Κατοίμπρας είχε χάσει το ένα πόδι του. Ήταν οργανοπαίκτης (έπαιζε κλαρίνο).
26. **Κορομπίλης Βασίλειος** Ανδρέα (1888-1935) : Η μητέρα του λεγόταν Παρασκευή. Επέστρεψε από την Αμερική. Ήταν εργάτης. Παντρεύτηκε την Πλεούλα Αντ. Αντωνίου και απέκτησαν τέσσερα παιδιά (Παρασκευή, Ανδρέας, Αντώνιος, Βασιλική). Το 1935 από ατύχημα, μολύνθηκε η πληγή και πέθανε σε ηλικία 42 ετών.
27. **Κορομπίλης Ηλίας** Ανδρέα (1886- ;) : Αδελφός του προηγούμενου. Παντρεύτηκε στην Αμερική και απέκτησε δύο παιδιά. Δεν γύρισε στην Ελλάδα. Πέθανε στην Αμερική.
28. **Κουρμούσης Αθανάσιος** (1879- ;) : Έφυγε 33 χρονών, παντρεμένος με τη Γιαννίτσα. Δεν είναι γνωστή η τύχη του.
29. **Κουρμούσης Γεώργιος** (1871- ;) : Πήγε παντρεμένος στην Αμερική, σε ηλικία 40 ετών. Η γυναίκα του λεγόταν Σοφία. Μειγξαταστάθηκε οικογενειακά στην Ανθήλη Λαμίας.
30. **Κουρμούσης Νικόλαος** : Αδελφός του προηγούμενου. Πήγε στην Αμερική το 1911. Δεν βρέθηκαν στοιχεία γι' αυτόν.
31. **Κουτροζής Ανδρέας** του Κωνσταντίνου (1892- ;) : Δεν βρέθηκαν άλλα στοιχεία γι' αυτόν, εκτός της καταγραφής από την υπηρεσία μετανάστευσης των ΗΠΑ.
32. **Κουτροζής Ευθύμιος** του Κωνσταντίνου (1891 - ;) : Αδελφός του προηγούμενου. Πήγε 20χρονο παιδί, το 1911, στην Αμερική. Είχε παντρευτεί μια ξένη και απέκτησε παιδιά, που δεν επέζησαν. Μετά πέθανε κι ο ίδιος. Δεν είναι γνωστή η αιτία και η χρονολογία του θανάτου του. Αδέρφια του στο χωριό ήταν ο Γεώργιος Κουτροζής⁷⁰, ο Δημήτριος και ο Παναγιώτης. Τα αντίπια του (τα 7 παιδιά των τριών αδερφών του) πήραν από 100.000 δραχμές, ως αποζημίωση από την αμερικανική ασφαλιστική εταιρεία.
33. **Κουτροζής Ανδρέας** του Μελίτη : Πήγε στις ΗΠΑ και υπηρέτησε στο αμερικανικό ναυτικό. Έλαβε μέρος στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο με τις αμερικανικές δυνάμεις και σκοτώθηκε. Είχε παντρευτεί με αλλοδαπή και είχε αποκτήσει 4 κόρες (από τις οποίες πέθαναν οι 2). Ο πατέρας του στη Γραβιά Μελίτης Κουτροζής έπαιρνε μισθό απ' το αμερικανικό κράτος για το γιο του. Αδέρφια του Ανδρέα στο χωριό ήταν ο Γεώργιος, υπάλληλος στα 3Τ και η Παναγιού (που μετά παντρεύτηκε τον Αθαν. Δούρο).
34. **Κρανιάς Δημήτριος** του Νικολάου (1890- ;) : Η μητέρα του λεγόταν Αργύρω. Δεν βρέθηκαν στοιχεία γι' αυτόν. Πιθανά δεν επέστρεψε.
35. **Κρανιάς Ηλίας** (1876 - ;) : Ήταν παντρεμένος με την Παράσχω Κρανιά. Παιδιά τους ήταν : Παναγιώτης, Δημήτριος, Κων/νος, Αριστείδης και Βασιλική. Με οικονομικά προβλήματα ο Ηλίας έδωσε διέξοδο στον εαυτό του φεύγοντας στην Αμερική. Έκτοτε δεν έδωσε σημεία ζωής. Πάντως στην αρχή πήγε στο Χόκβιαμ (Hoquiam) της πολιτείας Ουάσιγκτον. Ίσως εκεί να μπλέχτηκε. Πάντως η οικογένειά του στη Γραβιά πρόκοψε. Τα παιδιά του εργάστηκαν, αναδείχθηκαν κι έκαναν δικές τους καλές οικογένειες.
36. **Κρέμαστος Ευθύμιος**⁷¹ Ηλία (1885- ;) : Έφυγε παντρεμένος το έτος 1910. Δούλεψε 2 χρόνια κι επέστρεψε με χρήματα⁷². Το 1920 έφυγε για δεύτερη φορά και επέστρεψε το 1924. Η οπατάλη

⁷³ Έκλεισε στο τέλος της 10ετίας 1940-50.

⁷⁴ Ο Ιωάννης και ο Λούης-Ηλίας έγιναν καθηγητές πανεπιστημίου στην Αμερική. Ο Ιωάννης ήταν προσωπικός φίλος του Ανδρέα Παπανδρέου. Έχουν επισκεφθεί πολλές φορές τη Γραβιά.

των χρημάτων του από συγγενείς του, τον ανάγκασαν σε ηλικία 41 ετών να φύγει για τρίτη φορά, το 1926 και να μείνει άλλα 28 χρόνια στην Αμερική. Γύρισε οριστικά το 1954, σε ηλικία 69 ετών! Απέκτησε 2 κόρες (Ασήμω και Γαρυφαλλιά) κι ένα γιο (Ανδρέα).

37. **Λαλός Αθανάσιος** Γιαννάκη (1897- ;) : Πήγε το 1914 στην Αμερική. Επέστρεψε και παντρεύτηκε την Αστέρω Κων. Τραμπάκλου. Έφυγαν πάλι στην Αμερική και εκεί απέκτησαν τρία παιδιά (Γεώργιο, Ιωάννη και Άννα). Πήγαν στο Σιάτλ (Seattle, Wash.) της πολιτείας Ουάσιγκτον, όπου δούλεψαν και πρόκοψαν. Με χρηματική δωρεά τους ανακαινίστηκε εσωτερικά ο παλαιός Ι. Ναός του Αγίου Αθανασίου Γραβιάς. Τη δεκαετία του '30, μετά από ταξίδι στη Γραβιά, επέστρεψαν στην Αμερική. Κατά τη διαδρομή με τραίνο σε αμερικανικό έδαφος, τη στιγμή που περνούσε από γέφυρα ποταμού, το τραίνο έπεσε στο ποτάμι. Ο Αθανάσιος Λαλός και η γυναίκα του πνίγηκαν. Τα παιδιά τους ανέλαβε και ανέθρεψε ο θείος τους Κωνσταντίνος Τραμπάκλος.
38. **Λαλός Γεώργιος** Ιωάννη (1885- ;) : Πήγε στην Αμερική κοντά στο θείο του Κων. Μακαρέζο. Επέστρεψε στη Γραβιά και παντρεύτηκε την Πανωραία (από την Αράχωβα). Απέκτησε ένα γιο (Ιωάννη). Ο Γεώργιος Λαλός ήταν κτηματίας και είχε χάνι⁷⁵ στον κεντρικό δρόμο.
39. **Λαλός Ευθύμιος** του Γιαννάκη (1883- ;) : Πήγε από τους πρώτους στην Αμερική (το 1907). Επέστρεψε το 1912 και έλαβε μέρος στους Βαλκανικούς πολέμους 1912-13. Ήταν νοσοκόμος στο στρατό. Στο χωριό ήταν πρακτικός γυατρός. Επίσης ήταν γεωργός και κουρέας (επάγγελμα που συνταξιοδοτήθηκε). Παντρεύτηκε την Αικατερίνη Δημ. Αντιπάτη (του Στακομήτσου) και απέκτησε τρία παιδιά (Ιωάννης, Άννα, Πανγιώτης).
40. **Λαλός Ευστάθιος** του Γιαννάκη (1890- ;) : Αδελφός του προηγούμενου. Παντρεύτηκε στην Αμερική την Ελένη Ράπη, από το Θούριο Βοιωτίας). Απέκτησαν τρία παιδιά (Ιωάννης⁷⁴, Λούης-Ηλίας, Άννα). Ήταν σε μικρή ηλικία τα παιδιά, όταν ο Ευστάθιος πέθανε στην Αμερική.
41. **Μακαρέζος Δημήτριος**⁷⁵ Αθανασίου (1880-1962) : Πήγε στην Αμερική παντρεμένος. Επέστρεψε στη Γραβιά και έκανε αγорές ακινήτων. Γυναίκα του ήταν η Αικατερίνη Σιεργιοπούλου από τα Καστελία. Παιδιά τους ήταν ο Αθανάσιος⁷⁶, ο Λεωνίδας (έγινε ράπητς), η Δεσπούλα, ο Γεώργιος, ο Νικόλαος (που πνίγηκε) και η Ασήμω. Ο Δημήτριος Μακαρέζος ήταν υπάλληλος των 3Τ⁷⁷.
42. **Μακαρέζος Ευθύμιος** Αθανασίου : Αδελφός του προηγούμενου. Επέστρεψε από την Αμερική, παντρεύτηκε κι έκανε οικογένεια σε χωριό της ανατολικής Λοκρίδας.
43. **Μακαρέζος Κωνσταντίνος** : Επίσης από τους πρώτους μετανάστες της Γραβιάς στην Αμερική. Επέστρεψε και παντρεύτηκε. Παιδιά του ήταν ο Ιωάννης, ο Αθανάσιος, η Δρόσω, κ.ά. Στη Γραβιά έγινε αγρότης και παραγωγέας.
44. **Μανανάς Αθανάσιος**⁷⁸ Ιωάννη (1886- ;) : Επέστρεψε από την Αμερική. Παντρεύτηκε και απέκτησε τέσσερα παιδιά (Κούλα, Τασούλα, Γιαννούλα, Ιωάννης⁷⁹). Ήταν ράπητς.

⁷⁵ παρατσούκλι Κατοαπράγκας.

⁷⁶ Είχε κύφωση και τον έλεγαν καμπούρη.

⁷⁷ 3Τ ήταν Ταχυδρομεία - Τηλεγραφεία - Τηλεφωνεία (το αντίστοιχο των σημερινών ΟΤΕ και ΕΛΤΑ μαζί).

⁷⁸ Είχε το παρατσούκλι Πρέζας. Είναι ο παππούς του σημερινού Δημάρχου Γραβιάς.

⁷⁹ Έγινε μηχανικός αυτοκινήτων (στο Συνεργείο Ψημάδη στη Λαμία). Μετά εργάστηκε στα Μεταλλεία Παρνασσού για χρόνια.

⁸⁰ Ο Νικόλαος σκοτώθηκε στον πόλεμο.

⁸¹ Παντρεύτηκε μετά τον Ιωάννη Ντούλα.

⁸² Ο Ιωάννης Μανανάς είχε αδελφό το Γεώργιο. Ο Γεώργιος (παρατσούκλι Ζέκιος) δεν πήγε στην Αμερική.

45. **Μανανάς Γεώργιος** Ευθυμίου (1886- ;) : Επέστρεψε από την Αμερική. Έγινε γεωργός και αγρο-φύλακας (δραγάτης). Παντρεύτηκε τη Μαλιβία Νικ. Χριστοδούλου. Απέκτησε τρεις κόρες (Παρασκευή, Αθανασία, Ευθυμία).
46. **Μανανάς Δημήτριος** (1871- ;) : Καταγόταν από τη Βάργιανη. Πήγε σε μεγάλη σχετικά ηλικία (40 χρονών) στην Αμερική. Ήταν ήδη παντρεμένος με την Κωνσταντία. Έμεινε 2 χρόνια και επέστρεψε. Ήταν κτηνοτρόφος. Απέκτησε πολλά παιδιά (Δήμο, Αθανάσιο, Ελευθέριο, Βασιλική, Παγώνα, Ασπασία, Βιολέτα, Νικόλαο⁸⁰).
47. **Μανανάς Δημήτριος** Δήμου (1896 - ;) : Ο πατέρας του λεγόταν Δήμος και η μητέρα του Λελούδα. Πιθανά πέθανε στην Αμερική. Άγνωστη η τύχη του.
48. **Μανανάς Δήμος** (1877 - ;) : Πατέρας του προηγούμενου. Πήγε δυο φορές στην Αμερική (1912, 1920) ήδη παντρεμένος. Τη γυναίκα του την έλεγαν Λελούδα. Απέκτησε τρία παιδιά (Δημήτριος, Ιωάννης, Τασούλα⁸¹). Άγνωστη η τύχη του.
49. **Μανανάς Ζαχαρίας** Ιωάννη (1892 - ;) : Πέθανε στην Αμερική.
50. **Μανανάς Ιωάννης** Δήμου (1892 - ;) : Πήγε ανύπαντρος στην Αμερική. Τη μητέρα του έλεγαν Λελούδα. Δεν επέστρεψε στη Γραβιά. Άγνωστη η τύχη του.
51. **Μανανάς Ιωάννης**⁸² : Τη μητέρα του έλεγαν Ευσταθία. Πήγε στην Αμερική και κάποια χρόνια έστειλε χρήματα στη γονική οικογένεια. Πέθανε στην Αμερική.
52. **Μανανάς Νικόλαος** (1876 - ;) : Πήγε παντρεμένος στην Αμερική. Επέστρεψε κι έγινε αγρότης. Τη γυναίκα του έλεγαν Σοφία. Είχαν μια κόρη τη Βασιλίσσα (που μετά παντρεύτηκε τον Κωνσταντίνο Τραμπάκκο).
53. **Μανανάς Παναγιώτης** Ευθυμίου (1892 - ;) : Επέστρεψε από την Αμερική. Έγινε ιχθυοπώλης⁸³ (ψαράς) στη Γραβιά. Εργάστηκε επίσης στα μεταλλεία Παρνασσού. Αγόρασε το νερόμυλο του Αντωνίου και τον δούλεψε λίγα χρόνια. Παντρεύτηκε την Αλεξάνδρα Χαλατσά κι απέκτησαν δύο παιδιά (Γιούλα, Αθανάσιος).
54. **Μελισσάρης Ιωάννης** Αθανασίου (1882 - ;) : Πήγε από τους πρώτους (το 1907) στην Αμερική. Επέστρεψε με πολλά χρήματα. Αγόρασε μεγάλη έκταση (400-500 στρέμματα) στην κοιλάδα του Αξιού ποταμού στη Μακεδονία. Έφτιαξε στον κάμπο της Γραβιάς αμπελί με κέρνα σταφύλια, έκτασης 10-12 στρεμμάτων. Είναι ο πλέον επιτυχημένος οικονομικά μετανάστης, από τα χρόνια της Αμερικής. Στη Γραβιά έγινε κτηματίας, αμπελουργός και εισοδηματίας. Μετά την επιστροφή του, παντρεύτηκε την Βαροσάμω Σταματέλου από τα Καστέλια. Απέκτησαν τρία παιδιά (Χρήστος, Θεμιστοκλής, Μαίρη). Σπούδασε τα παιδιά⁸⁴ του. Τα δύο αγόρια του ίδρυσαν πριν 30 χρόνια (το 1970 περίπου), τη κοινοτική και βιοτεχνική μονάδα ΚΟΝΜΕΛ στη Γραβιά, που λειτουργεί μέχρι σήμερα, με επιτυχία.
55. **Μπαλωμένος Γεώργιος** (1875 - ;) : Ήταν αδελφός του Περικλή και του Νικολάου Μπαλωμένου. Πήγε σε μεγάλη ηλικία (39 χρονών) στην Αμερική και παντρεμένος. Επέστρεψε στη Γραβιά. Η πρώτη γυναίκα του λεγόταν Ευθυμία, από την οποία απέκτησε μια κόρη (Βιολέτα⁸⁵). Η δεύτερη σύζυγός του

⁸³ Χαρακτηριστικά του ήταν η δυνατή φωνή του (ντελαλούσε «ψάρια») και το τεράστιο μουστάκι του (όπως του Οδυσσέα Ανδρούτσου).

⁸⁴ Ο Χρήστος έγινε κτηνίατρος, ο Θεμιστοκλής έγινε ναυπηγός-μηχανικός. Η Μαίρη παντρεύτηκε γιατρό.

⁸⁵ μετά παντρεύτηκε τον Ιωάν. Γουλιάμο (ή Ζερβόγιαννο).

⁸⁶ έγινε αγροτικός διανομέας.

⁸⁷ πέθανε νέος.

⁸⁸ Έγινε γεωπόνος. Το 1940 πολέμησε στην Αλβανία και προήχθη σε υπολοχαγό (για ανδραγαθία). Στη διάρκεια

- λεγόταν Γεωργού, από την οποία απέκτησε ένα γιο (Παναγιώτη⁸⁶). Η τρίτη σύζυγός του ήταν η Παγώνα, από τη Βάργινανη, από την οποία απέκτησε ένα γιο (Ιωάννη⁸⁷).
56. **Μπαλωμένος Ηλίας** Γεωργίου (1987 - ;) : Πήγε δυο φορές στην Αμερική (1912, 1914). Επέστρεψε στη Γραβιά κι έγινε γεωργός. Παντρεύτηκε την Ξανθή, κόρη παπά κι απέκτησαν τρία παιδιά (Αλεξάνδρα, Γεώργιος, Ιωάννης).
57. **Μπαλωμένος Νικόλαος** Ιωάννη (1874 - ;) : Πήγε σε μεγαλύτερη ηλικία (38 ετών) στην Αμερική και παντρεμένος. Επέστρεψε στη Γραβιά κι έγινε κτηνοτρόφος. Τη γυναίκα του έλεγαν Παναγιού. Απέκτησαν πέντε παιδιά (Ιωάννης, Γεώργιος,⁸⁸ Ευάγγελος⁸⁹, Δρόσω κι άλλη μια κόρη).
58. **Μπαλωμένος Περικλής** Ιωάννη (1881 - ;) : Αδερφός του προηγούμενου. Πήγε δυο φορές (1912, 1914) στην Αμερική ήδη παντρεμένος. Γυναίκα του ήταν η Ευγενία Μαντζαβίνου, με την οποία απέκτησε 3 αγόρια (Χρήστος, Κων/νος, Γεώργιος) και 2 κόρες (Παγώνα, η άλλη πέθανε μικρή). Επιστρέφοντας στη Γραβιά έγινε αγρότης.
59. **Μπούγας Αθανάσιος** Ηλία (1892 - ;) : Τα επόμενα χρόνια δεν υπήρξε οικογένεια στη Γραβιά. Πιθανά έμεινε στην Αμερική. Αγνοση η τύχη του.
60. **Μπούγας Δημήτριος** (1888 - ;) : Δεν υπάρχουν στοιχεία του στη Γραβιά τα επόμενα χρόνια. Πιθανά επέστρεψε, αλλά μετοίκησε στο Παληοχώρι.
61. **Μπούγας Ευστάθιος** Δημητρίου (1888 - ;) : Επέστρεψε από την Αμερική. Αγόρασε τη διώροφη οικία του θείου του Δανιήλ. Έγινε καφεπώλης. Επίσης ήταν και οργανοπαίκτης (έπαιζε λαούτο). Παντρεύτηκε την Κατίνα Τριανταφύλλου κι απέκτησαν δυο παιδιά (Δημήτριο, Βασιλική).
62. **Μπούγας Παναγιώτης** Δημητρίου : Πήγε στην Αμερική για μικρό χρονικό διάστημα και γύρισε πίσω. Τα επόμενα χρόνια έγινε καφεπώλης, με μαγαζί απέναντι απ' το μακαλικό του Σπυρόπουλου. Παντρεύτηκε και τη γυναίκα του λέγανε Τασούλα. Απέκτησαν δυο παιδιά (Δημήτριος, Βασιλική).
63. **Μπουσολίτης Ευθύμιος** (1885 - ;) : Τη μητέρα του έλεγαν Γιαννούλα. Πήγε στην Αμερική παντρεμένος. Τη γυναίκα του την έλεγαν Γεωργίτσα. αλλά δεν απέκτησαν παιδιά. Στην Αμερική ο Ευθύμιος δούλεψε στο σιδηρόδρομο (σήκωνε μια ράγια τρένου⁹⁰ μόνος του). Εκεί, οι εργάτες, έπαιζαν στοιχήματα ποιος θα νικήσει στη δύναμη των χεριών (να σφίξει το χέρι του άλλου περισσότερο). Ο Μπουσολίτης νίκησε έναν μαύρο, που πριν τους νικούσε όλους. Η «μαφία» του τόπου, που έχασε τα στοιχήματα, έβαλε και τον σκότωσαν. Ήταν πολύ δυνατός⁹¹ άντρας.
64. **Ντούλας Γεώργιος** Κωνσταντίνου (1876 - ;) : Επέστρεψε από την Αμερική κι έγινε αγρότης. Ήταν από πριν παντρεμένος με τη Λάμπρω Βλάχου. Απέκτησαν τέσσερα παιδιά (Πλεούλα, Ιωάννης, Στέργιος, Κωνσταντίνος).
65. **Ντούλας Χαρίλαος** Κωνσταντίνου (1881 - ;) : Αδελφός του προηγούμενου. Πήγε παντρεμένος στην Αμερική και επέστρεψε. Ήταν οργανοπαίκτης (έπαιζε κλαρίνο) και επιστρέφοντας δεν έφερε λεφτά. Γυναίκα του ήταν η Βασιλω Γεωργ. Κοντογιάννη. Απέκτησαν τρία παιδιά (Μαρία, Κωνσταντίνος, Κατοχής βγήκε στο βουνό (περιοχή Όθρυος) με δική του αντιστασιακή ομάδα και το ψευδώνυμο «καπετάν Τρεμπεσίνας». Τον σκότωσαν στο χωριό Σπαρτιά.
- ⁸⁶ Ήταν ιδιαίτερος γραμματέας του πολιτευτή, βουλευτή και υπουργού Λάμπρου Ευταξία.
- ⁸⁷ Ήταν πολύ σωματώδης και δυνατός άντρας. Ο «γίγαντας» της Γραβιάς.
- ⁸⁸ Όταν ήταν στη Γραβιά, είχαν πέσει κορμοί δέντρων επάνω στο δάσος και δεν μπορούσαν να τους βγάλουν. Πήγε ο Ευθύμιος Μπουσολίτης και τους σήκωσε μόνος του.
- ⁸⁹ Ο Δημήτριος έγινε στρατιωτικός κι έφτασε στο βαθμό του αντιστρατήγου του πυροβολικού.
- ⁹⁰ Έγινε μηχανικός στα καράβια.
- ⁹¹ Παναγιώτης, Ιωάννης και Ευστάθιος ήταν αδέρφια. Πατέρας τους ήταν ο Ευστάθιος Σπυρόπουλος. Το πατρικό

ίνος, Γιαννούλα).

66. **Σκέντζος Γεώργιος** Δημητρίου (1881-1984) : Πήγε παντρεμένος στην Αμερική. Επέστρεψε κι έγινε αγρότης. Η γυναίκα του λεγόταν Δήμητρα (1885-1976). Απέκτησαν τρία παιδιά (Δημήτριος⁹², Ανδρέα, Παρασκευή).
67. **Σπυρόπουλος Αντώνιος** Σπυρίδωνος (1890-1977) : Επέστρεψε στη Γραβιά κι έγινε έμπορος με κατάστημα. Παντρεύτηκε την Παγώνα Γεωργ. Δροσοπούλου και απέκτησαν τρία παιδιά (Μαριγούλα, Σπύρος, Αθανάσιος).
68. **Σπυρόπουλος Δημήτριος** Ιωάννη (1894 - ;) : Επέστρεψε από την Αμερική. Έχινε γεωργός και μετά εργάστηκε στα μεταλλεία Παρνασσού. Παντρεύτηκε τη Βασιλική Παντ. Μπούγα κι απέκτησαν δύο παιδιά (Ιωάννης, Παντελής).
69. **Σπυρόπουλος Ιωάννης** Γεωργίου (1892 - ;) : Επέστρεψε στη Γραβιά κι έγινε γεωργός. Παντρεύτηκε τη Δημητρούλα (τη σκότωσαν οι Γερμανοί στην Κατοχή). Απέκτησαν δύο παιδιά (Λάμπρος⁹³, Γεώργιος). Σε β' γάμο παντρεύτηκε τη Γεωργία (Γιωργού) απ' την Καλοσκοπή.
70. **Σπυρόπουλος Παναγιώτης** Γεωργίου : Αδελφός⁹⁴ του προηγούμενου. Επέστρεψε στη Γραβιά. Παντρεύτηκε. Τη γυναίκα του έλεγαν Αγγελική. Έκαναν παιδιά, αλλά δεν επέζησαν (πέθαιναν μικρά). Εργαζόταν σε μεγάλα μαγαζιά, ιδιοκτησίας Μπουσολίτη. Πέθανε στη Θεσσαλονίκη.
71. **Τέμπελος Γεώργιος** Ηλία (1889 - ;) : Πρέπει να έκανε κάποια μικρή περιουσία. Ακούστηκε ότι άνοιξε στην Αμερική ένα μικρό ξενοδοχείο. Ελλείπουν άλλα στοιχεία. Δεν είναι γνωστό αν επέστρεψε.
72. **Τραμπάκλος Ιωάννης** Νικολάου (1893 - ;) : Επέστρεψε από την Αμερική. Παντρεύτηκε και απέκτησε 2 παιδιά. Δεν έμειναν στη Γραβιά, αλλά πήγαν κι έζησαν στο νομό Βοιωτίας.
73. **Τραμπάκλος Κωνσταντίνος** Αθανασίου (1894 - ;) : Το 1956 ήρθε από την Αμερική στη Γραβιά. Παντρεύτηκε τη Μαρία Χριστοδούλου (1912- ;) κόρη της Ανθούλας, χήρας Βασιλείου Χριστοδούλου κι έφυγαν πάλι πίσω στην Αμερική. Ο Κωνσταντίνος Αθ. Τραμπάκλος είχε εστιατόριο στο Μπέλλινχαμ. Απέκτησαν 2 αγόρια (Αθανάσιος, Βασίλειος) και μια κόρη (Τούλα).
74. **Τραμπάκλος Δημήτριος** Αθανασίου (1889 - ;) : Αδελφός του προηγούμενου. Έμεινε στην Αμερική. Πέθανε νέος. Βοήθησε οικονομικά τον αδερφό του Γιάννη, που έφραζε οπίτι στον κεντρικό δρόμο (παλιά εθνική οδός Λαμίας-Άμφισσας).

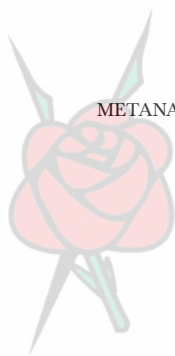
τους οπίτι ήταν το τελευταίο αριστερά, βγαίνοντας απ' τη Γραβιά προς τη Λαμία.

Μετανάστες περιμένοντας τον έλεγχο στο κτίριο του Ellisland

Βιβλιογραφία

1. Αρχαιακό υλικό

- i. Αρχείο EllisIsland, της Υπηρεσίας Μετανάστευσης των ΗΠΑ.
- ii. Β.Δ. 14/26-2-1842.

2. Εφημερίδες – Περιοδικά

- i. Αθανασίου Κων. Μπαλωμένου «Η Γραβιά της δεκαετίας του '30» περ. «ΦΩΚΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ» τεύχη 9-11, σελ. 168-186, Άμφισσα 2000-03.
- ii. Κωνσταντίνου Αθ. Μπαλωμένου, «Αμπλιανίτες μετανάστες στην Αμερική», εφ. ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΑΜΠΛΙΑΝΗΣ, φ. 143, σελ. 1 & 6, Σεπτ.-Οκτ. 2008 και φ. 144, σελ. 1 & 6, Νοε.-Δεκ. 2008, Συλλόγου Αμπλιανιτών ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, Αθήνα
- iii. περιοδ. «Οικονομικός Ταχυδρόμος», ειδικό τεύχος, σελ. 54, 1997.

3. Βιβλία και Άρθρα

- i. «Οδηγός του Μετανάστου», 1910, Αθήνα.
- ii. Κλεάνθους Μπουλαλά «Ιστορία 2ου Συντάγματος Πεζικού», έκδ. 1921, Αθήνα.
- iii. Θ. Ανθογαλίδου «Η ελληνική μετανάστευση στις ΗΠΑ (1900-1925)», ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.auth.gr/virtualschool/1.2/Praxis/BoravouProject.html>
- iv. Θανάση Καλαφάτη «1880-1920, η πρώτη εν Αμερική μετανάστευση», 2-5-2004, από Διαδίκτυο.
- v. Νικολ. Ταξ. Δαβανέλλου «Η ΡΕΚΛΑΜΑ (1850-1967)», έκδ. Δήμου Λαμιέων, 2000.

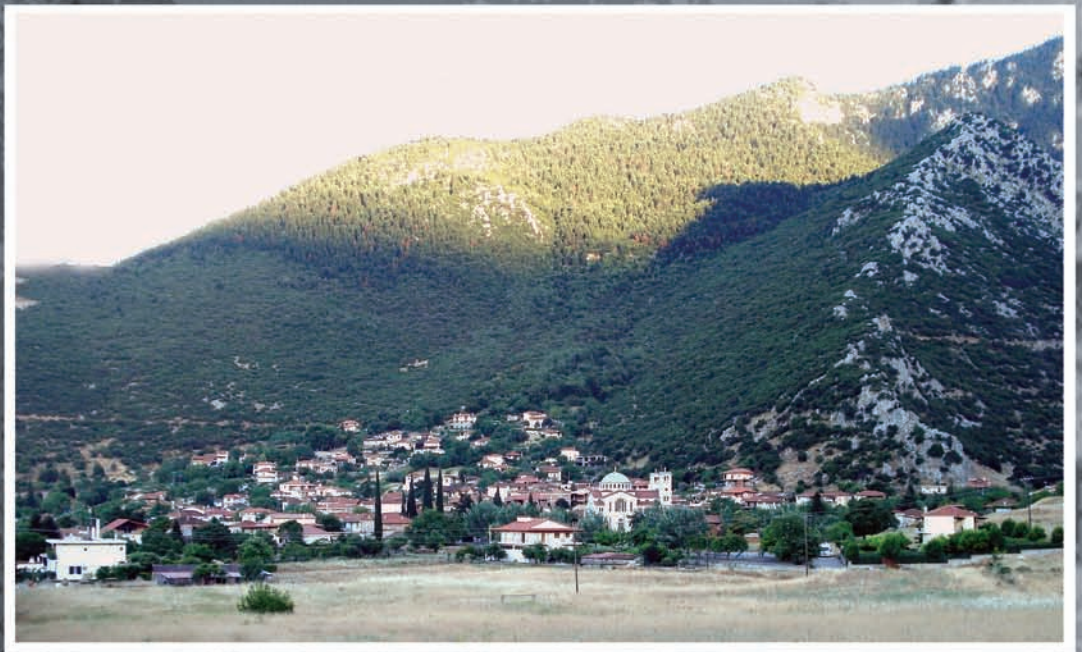
Μαρτυρίες

- i. Παναγιώτη Κοντογιάννη, συνταξιούχου ΕΛΤΑ, κατοίκου Γραβιάς
- ii. Ανδρέα Ευθ. Κρέμαστου, κατοίκου Γραβιάς

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΑΘ. ΜΠΑΛΩΜΕΝΟΥ
ΜΕ ΤΙΤΛΟ
«ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΤΗΣ ΓΡΑΒΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ
(τις δύο πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα)»
ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΣΤΟ ΛΙΘΟΓΡΑΦΕΙΟ
ΤΗΣ ΑΕ «ΛΑΜΙΑΚΟΣ ΤΥΠΟΣ»
ΤΟΝ ΙΟΥΝΙΟ ΤΟΥ 2009.

Η Γραβιά σήμερα (2008)

ΛΑΜΙΑΚΟΣ ΤΥΠΟΣ α.ε.

